

Stereotyp bezdomovce alkoholika a kriminálního delikventa

Andrea Šauerová

Bakalářská práce
2012

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Andrea ŠAUEROVÁ**
Osobní číslo: **H09419**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Stereotyp bezdomovce alkoholika a kriminálního delikventa**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti bezdomovectví.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvantitativního výzkumu.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BALÁŠ, Ondřej. Aktuální otázky fenoménu bezdomovectví: sčítání bezdomovců v Brně v roce 2010. Brno: Centrum sociálních služeb, 2010. ISBN 978-80-254-9015-0.

HRADECKÝ, Ilja et al. Definice a typologie bezdomovství. Praha: Naděje, 2007. ISBN 978-80-86451-13-8.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu. Základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

PRŮDKOVÁ, Táša a Přemysl NOVOTNÝ. Bezdomovectví. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-100-0.

ŠTĚCHOVÁ, M., M. LUPTÁKOVÁ a B. KOPOLDOVÁ. Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. ISBN 978-80-7338-069-4.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Jarmila Šťastná**
Ústav pedagogických věd
Datum zadání bakalářské práce: **30. listopadu 2011**
Termín odevzdání bakalářské práce: **4. května 2012**

Ve Zlíně dne 12. ledna 2012

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 4.4.2022

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo učit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá problematikou postojů veřejnosti v oblasti bezdomovectví. Teoretická část práce je rozčleněna do dvou hlavních kapitol, v kterých jsou vymezeny základní pojmy. První kapitola se zabývá bezdomovectvím, pojmem bezdomovec, typologií bezdomovectví a bezdomovectvím spojeným s kriminalitou či návykovými látkami a obecnými postoji veřejnosti k bezdomovectví. Druhá kapitola se zabývá postoji, předsudky, stereotypy a změnou postojů. Cílem teoretické části je stručně, ale komplexně popsat danou problematiku. Praktická část, rozdělená do dvou kapitol, obsahuje kvantitativní výzkum, zaměřený na zjištění postojů obyvatel města Zlína ke stereotypu bezdomovce alkoholika a kriminálního delikventa.

Klíčová slova: bezdomovectví, bezdomovství, bezdomovec, postoj, předsudek, stereotyp, změna postojů

ABSTRACT

Bachelor thesis, is focused on issues of public attitudes on homelessness. Theoretical part contains two chapters, in which are allocated base concepts. The first chapter deals with homelessness, concept of homeless, typologies of homelessness and homelessness associated with crime or using addictive substances and general public attitudes on homelessness. The second chapter deals with attitudes, prejudices, stereotypes or change of attitudes. The purpose of the theoretical part is to describe the issue briefly but comprehensively. Practical part, also divided into two chapters, contains quantitative research focused on detection of issue of public attitudes of citizens of city of Zlín to stereotype of homeless alcoholic or criminal offender.

Keywords: homelessness, homeless, attitude, prejudice, stereotype, change of attitudes

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Jarmile Šťastné za odborné vedení a podporu při zpracovávání mé bakalářské práce, za její vstřícnost, ochotu a cenné rady, jež umožnily vzniknout její finální podobě.

Za odborné rady z oblasti bezdomovectví a možnost praktického uplatnění mé práce bych ráda poděkovala Mgr. Tomáši Bernatíkovi.

Za technickou podporu děkuji Martinovi Kvíderovi, za psychickou pak Haně Červinkové a Sylvě Patíkové.

Dále bych ráda poděkovala své rodině a blízkým za jejich pochopení a podporu, která mě provázela celým procesem vzniku.

Děkuji také všem respondentům, kteří věnovali čas vyplnění dotazníku potřebného pro vypracování praktické části mé práce a přátelům, jež dotazník dále šířili.

Motto:

Naděje dodává moudrému odvahu a dělá si blázny z opovázlivce a lenocha, kteří bezmyšlenkovitě spoléhají na její sliby.

Luc de Clapiers Vauvenargues

Prohlášení:

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce na téma „Stereotyp bezdomovce alkoholika a kriminálního delikventa“ a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné. Bakalářskou práci jsem zpracovala samostatně a použila jsem pouze literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 BEZDOMOVECTVÍ	12
1.1 BEZDOMOVECTVÍ, BEZDOMOVSTVÍ	12
1.2 BEZDOMOVEC	14
1.3 TYPOLOGIE BEZDOMOVECTVÍ.....	16
1.4 BEZDOMOVECTVÍ A KRIMINALITA	19
1.5 BEZDOMOVECTVÍ A NÁVYKOVÉ LÁTKY	21
2 POSTOJE	23
2.1 POSTOJE	23
2.2 PŘEDSUDKY	27
2.3 STEREOTYPY	29
2.4 ZMĚNY POSTOJŮ	32
2.5 POSTOJE VEŘEJNOSTI K BEZDOMOVECTVÍ	34
II PRAKTICKÁ ČÁST	36
3 VÝZKUM	37
3.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	37
3.2 VÝZKUMNÉ CÍLE	37
3.2.1 Hlavní výzkumný cíl	38
3.2.2 Dílčí výzkumný cíl	38
3.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	38
3.3.1 Hlavní výzkumná otázka	38
3.3.2 Dílčí výzkumné otázky	39
3.4 HYPOTÉZY.....	39
3.5 METODA VÝZKUMU.....	40
3.6 VÝZKUMNÝ SOUBOR	41
3.7 ZPŮSOB VYHODNOCENÍ DAT.....	43
4 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU A JEHO INTERPRETACE	45
4.1 VYHODNOCENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK A JEJICH INTERPRETACE	45
4.2 VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ.....	61
4.3 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	63
4.4 ZÁVĚR PRAKTICKÉ ČÁSTI	64
ZÁVĚR	66
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	68
SEZNAM GRAFŮ	71
SEZNAM TABULEK	72
SEZNAM PŘÍLOH	73

ÚVOD

Často jsou to lidé opuštění, bez vztahů, bez zázemí, bez sebevědomí a důstojnosti, bez naděje, bez smyslu života, lidé zahořklí, zranění, psychicky nemocní, handicapovaní, neschopní se přizpůsobit společnosti, někdy dobrodruzi, tuláci, nedospělí, nezralí, nešťastní, jindy ztroskotanci, vydědění, sirotci, vdovy. (Hradecký, 2005, s. 13)

Málokoho, při pročitání těchto slov, napadne, že dříve každý z nich byl součástí naší společnosti, ač nyní je odsunut až na její samotný okraj. Stejně jako my, chtěli svůj život prožít, nikoliv přežít. Mnozí se za touto hranicí ocitli vlastní vinou, vinou jiných, či souhrou okolností. Každý se s tímto osudem vypořádal jinak, přesto se všichni ocitli na jednom místě. Na ulici.

Většinou až tam se s nimi setkáváme my. Vidíme je opilé, motající se a vykřikující na zastávkách hromadné dopravy. Žebrající o peníze. Posedávající na lavičkách u obchodních center s dlouhou otevírací dobou. Spící na lavičkách v parku. Vyprovázení bezpečnostní službou z obchodů. Posedávající v čekárnách. Na autobusových a vlakových nádražích. Dělicí se o krabici laciného vína. Vybírající odpadkové koše či kontejnery. Sbírající nedopalky. Odvážející kovový odpad do sběren. Je toto pravý obraz bezdomovectví? A pro Vás?

Již delší dobu jsem přemýšlela nad tím, zda vše, co vidíme je pravým odrazem reálné situace, nebo jen snahy, zachránit se z ní. Je pohled nás a tedy i společnosti opravdu pohledem na realitu, nebo je to to, co vidět chceme? Je pro nás každý bezdomovec ztracený případ bez naděje a neúcty k životu, něco, čeho se mi sami tak bojíme? Je opravdu stereotyp bezdomovce alkoholika a kriminálního delikventa správným postojem převládajícím ve společnosti, či je již přežitkem?

Otázka bezdomovectví v České republice představuje jak pro veřejnost, tak pro stát jeden z nejpalčivějších problémů dnešní doby, jež se s vývojem dnešní společnosti čím dál tím více prohlubuje a vyžaduje velké úsilí a finance k tomu, aby byl alespoň částečně udržitelný. Informace o bezdomovcích v cizině k veřejnosti v České republice téměř nepronikají, sami obyvatelé o ně nemají zájem a za stěžejní považují pouze situaci ve své zemi, v které můžeme bezdomovectví považovat za poměrně novodobý problém, vzhledem k tomu, že se o této problematice začíná hovořit až po roce 1989.

Situaci v cizině není možné se situací v naší zemi porovnávat, přesto však můžeme říci, že pro velké množství jak evropských, tak mimoevropských zemí, je bezdomovectví

zásadním, mnohdy však málo viditelným problémem, které se dané země snaží více či méně úspěšně řešit.

Téma své bakalářské práce jsem si zvolila proto, že se v poslední době setkávám s množstvím negativních ohlasů na přítomnost bezdomovců ve městě, a to jak od běžných občanů, tak od zástupců města, kteří se pod nátlakem obyvatel snaží danou situaci řešit.

Sama jsem se setkala se situací, kdy zástupce města považoval za nejlepší řešení otázky bezdomovectví odsun této skupiny na samý okraj města, případně do neobydlených oblastí, tak, aby bezdomovci nebyli na očích. Zajímalo mě, zda tento, či podobné přístupy k problematice bezdomovectví převládají i u obyvatel města Zlína a rozhodla jsem se zjistit, jaké jsou postoje veřejnosti k této oblasti.

Bakalářská práce se skládá z teoretické a praktické části. Teoretickou část své práce jsem rozdělila na dvě hlavní kapitoly. První kapitola se zabývá problematikou bezdomovectví, vysvětlením základních pojmů bezdomovec a bezdomovectví, typologií bezdomovectví, bezdomovci a kriminalitou, bezdomovci a návykovými látkami. Druhá kapitola se zabývá problematikou postojů z pohledu sociální psychologie, vysvětlením základních pojmů v oblasti postojů, předsudků, stereotypů, změnou postojů a jednotlivými postoji veřejnosti k bezdomovectví a bezdomovcům.

Vzhledem k tomu, jaké množství bakalářských a diplomových prací se zabývá problematikou bezdomovectví, rozhodla jsem se, že má práce nebude obsahovat pouze teoretická východiska z dané oblasti, ale vzhledem k zaměření své práce, přiblíží obecně i oblast postojů, předsudků a stereotypů, aby se tak od ostatních, obsahově dost podobných prací, odlišila.

Pro praktickou část své práce jsem si zvolila kvantitativně orientovaný pedagogický výzkum, v kterém jsem si stanovila výzkumný cíl, výzkumné otázky a hypotézy vhodné k danému tématu. Jako vhodnou metodu pro sběr dat jsem zvolila dotazník obsahující 23 položek. Dotazník vyplnilo celkem 400 respondentů. Výzkumný soubor tvořili obyvatelé města Zlína.

Ve své práci vidím poměrně velké praktické využití, o jehož naplnění se pokusím v průběhu následujících výzkumů, kterými bych ráda navázala na svou dosavadní práci. Myslím si, že samotné napsání práce nezmění nic, pokud se sama nepřičiním o uvedení jejích výsledků do praxe.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 BEZDOMOVECTVÍ

Cílem této kapitoly je vymezit základní pojmy týkající se problematiky bezdomovectví, které jsou běžně využívány v teorii, či praxi, tak, aby z nich bylo možné následně vycházet v dalších kapitolách mé práce. Zaměřím se v ní na bezdomovectví, bezdomovce, typologii bezdomovectví a bezdomovectví spojené s kriminalitou a s užíváním návykových látek.

1.1 Bezdomovectví, bezdomovství

Pod pojmy bezdomovectví a bezdomovství, nacházíme množství definic, stále však neexistuje žádná, která by byla všeobecně uznávaná.

Jak definovat bezdomovství a jak vlastně nazvat ty vyřazené nepříjemně vykloubené bytosti, všude nechtěné, vyloučené, zraněné, pohybující se sem a tam, připomínající tkalcovský člunek, který se pohybuje mezi ulicí, nádražím a ubytovnou, útekem a zadržením. Jak nalézt adekvátní termín? (Hradečtí, 1996, s. 35)

Slovník spisovné češtiny pojem bezdomovec či bezdomovectví neobsahuje, anglické překladové slovníky pak používají nejčastěji výraz „homelless“, pro osoby bez přístřeší a „stateless“, pro osoby bez státního občanství, případně státní příslušnosti.

Dle Průdkové a Novotného (2008, s. 9) se pojem bezdomovectví a bezdomovec objevuje v českém jazyce až po roce 1989 ve spojitosti se změnou režimu a jedná se o vžité označení, které je pro danou oblast používáno nejen odborníky, ale také širokou veřejností. S tímto pojmem se můžete setkat v odborné literatuře, médiích a běžném hovoru nejčastěji, přesto však musíme říci, že není ukotveno v žádném ze zákonů a nenajdeme jej ani ve slovníku Českého jazyka.

Hradecký (1998, s. 43) se přiklání spíše k označení termínu bezdomovství, které popisuje jako určitou situaci či stav, která nemá trvalý charakter a působí neutrálně.

S tímto označením se setkáváme především ve starších publikacích a pracích na dané téma, ale v současné době je tento pojem považován za zastaralý.

Jako vhodnou alternativu považují označení „osoba bez přístřeší“, nebo také „osoba v nepříznivé sociální situaci spojenou se ztrátou bydlení“, která je ukotvena v zákoně číslo 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Je důležité podotknout, že žádné z těchto pojmenování plně nevystihuje hloubku daného problému a podle mého názoru inklinuje k předem negativně zaměřenému postoji k danému tématu, což může následně přednostně ovlivnit pohled laické veřejnosti na již tak komplikovanou problematiku. Ve své práci jsem se rozhodla používat již vžitá a pro odborníky i veřejnost srozumitelná označení bezdomovectví a bezdomovci.

Existuje velké množství definic tohoto tématu, pro svou práci jsem se rozhodla vybrat ty, které podle mě plně vystihují danou problematiku. Jak jsem již výše uvedla, v České republice neexistuje všeobecně uznávaná definice bezdomovectví, přesto můžeme najít mezinárodní všeobecně uznávanou definici bezdomovectví, kterou uvádí FEANTSA:

Bezdomovectví je absence vlastního, trvalého a přiměřeného obydlí. Bezdomovci jsou ti lidé, kteří nejsou schopni získat vlastní, trvalé a přiměřené obydlí, nebo si nejsou schopni takové obydlí udržet kvůli nedostatku finančních prostředků nebo jiným sociálním bariérám. (Stěchová, Luptáková, Kopoldová, 2008, s. 21)

Tato definice byla posléze upravena do přesnější a přijatelnější verze v podobě:

Je to pojmenování populační skupiny zahrnující jak zjevné bezdomovce (rooflessness), tak i osoby, jejichž bydlení je neadekvátní vůči minimálním standardům v dané kulturní oblasti (houselessness.) (Stěchová, Luptáková, Kopoldová, 2008, s. 21)

Hradečtí (1996, s. 36) se zabývají komplexnější definicí pojmu bezdomovectví, která bere v úvahu všechny jeho formy, tedy jak zjevné, tak skryté či potencionální bezdomovectví. Bezdomovectví považují za konečnou etapu postupného odsouvání daného jedince, či celých skupin na okraj společnosti, což je také jejich hlavním společným rysem.

Štěchová, Luptáková a Kopoldová (2008, s. 22) zdůrazňují, že stále probíhají práce na přesném a funkčním vymezení pojmu bezdomovectví. Přesná definice byla zatím formulována pouze ve Velké Británii a Francii. Cílem těchto snah a vzájemné spolupráce je koordinace jednotlivých postupů v sociální politice a jednotlivých sociálních službách, která by měla následně ulehčit práci v oblasti bezdomovectví.

Bezdomovectví tedy můžeme označit za významný fenomén dnešní doby, jehož přítomností jsou ohroženi jak bezdomovci samotní, tak široká veřejnost a společnost. Řešením tohoto problému se zabývají nejenom jednotlivci, ale i celé státy. Bezdomovectví tedy můžeme považovat za celosvětový problém, výrazně spojený s chudobou a vyplývající z ní.

1.2 Bezdomovec

Cílem této kapitoly je přiblížit bezdomovce jako osobu, jedince, ale především člověka, který se, ať už z jakéhokoliv důvodu, ocitl v nepříznivé sociální situaci a je přímo ohrožen ztrátou bydlení, případně k této ztrátě již došlo.

Bezdomovec je osoba, která žije bez stabilního bydlení a často také zaměstnání, odříznuta od zdrojů, které jsou obvykle dostupné ostatním lidem, zahrnující i státní sociální podporu. V Evropské unii je bezdomovectví nejčastěji zapříčiněno rozpadem manželského či partnerského svazku, odchodem z institučního prostředí do běžného života, případně dalšími spouštěči v podobě nezaměstnanosti, duševní poruchy, závislosti na alkoholu či drogách, nemoci či handicapu. Pro bezdomovce je typické, že se soustřeďují ve větších městech, která jim umožňují přežít a kde si vytvářejí svou vlastní kulturu. Často jsou značně znevýhodněni proti jiným občanům a na původní podobu svého života již rezignovali. (Matoušek, 2008, s. 31-32)

Bezdomovec je člověk, kterého z různých důvodů postihlo společenské vyloučení a ztráta bydlení nebo je touto ztrátou ohrožen. Žije na veřejných prostranstvích nebo v nejistých bytových podmínkách. (Průdková, Novotná, 2005, s. 10)

Dle zákona číslo 108/2006 Sb., o sociálních službách pak chápeme bezdomovce jako osobu, která nemá vlastní domov, ani jej nemá v nájmu, nežije v takovém obydlí u blízké osoby a dále také takový domov nechce a nemůže užívat, či jej užívá protiprávně. Jako bezdomovce tedy chápeme jedince, osobu, ale především člověka, který splňuje některou z výše uvedených definic buď v celé její šířce, nebo jen podle určitých faktorů v ní obsažených. Důležité je podotknout, že se nejedná jen o osobu, která již bydlení ztratila, ale také o osoby, kterým ztráta bydlení hrozí.

Bezdomovci, společensky diskvalifikovaní, ztrácejí vazby se svými rodinami a vzdalují se vazbám administrativním. Sami, bez zaměstnání, bez vztahu k rodině, příbuzným, kumulují časté handicapy, bloudí městy i venkovem, hledají pomoc nebo potravinový balíček, staré a obnošené šatstvo. Existuje relace mezi ztrátou ubytování, zaměstnání, občanského průkazu. Bludný kruh, známý všem lidem bez domova, kteří ztratili důvěru sami v sebe. (Hradečtí, 1996, s. 37)

Není možné zaměňovat pojem obydlí a domov, neboť jedinec může mít či vlastnit obydlí, ale zároveň být bezdomovcem. Jako příklad bych uvedla jedince, jež využívá služeb azylového domu, tedy přesto, že má střechu nad hlavou, nejedná se pro něj o domov.

Velmi výstižně je podle mého názoru tato situace zachycena v následujícím textu:

Člověk může mít střechu nad hlavou a nemít domov, vyprávět by o tom mohli lidé žijící v ubytovnách, osoby ve výkonu trestu odnětí svobody, děti vyrůstající v dětských domovech...Ti všichni mají kde složit hlavu, přesto jim chybí to nejdůležitější. (Průdková, Novotný, 2005, s. 11)

Pojem bezdomovec je často spojován se stereotypní představou zanedbaných, zapáchajících, hygienou netknutých individuí, obtěžující společnost nevhodným chováním na veřejných prostranstvích. Ačkoliv tento postoj není možné směřovat na celou bezdomoveckou subkulturu, je tím, který se v naší společnosti vyskytuje nejčastěji. Je obvykle založen na základě osobního setkání s jedním z bezdomovců, názor je však následně generalizován na celou subkulturu.

Označení bezdomovec je výstižný, jednoslovný, legislativou využívaný pojem, který je známý veřejnosti, ale zároveň v ní vzbuzuje negativní emoce. Společností je používán přednostně pro jedince bez střechy a je silně stigmatizující. Související pojem osoba bez přístřeší považuje za méně používaný, který se však týká pouze úzkého kruhu osob a společností je neuznávaný a nepřijatelný. Především z těchto důvodů se jak odborníci, tak široká veřejnost přiklání spíše k označení bezdomovec. (Hradecký, 2007, s. 24)

Zcela nepřijatelné jsou normalizační formulace „občané společensky nepřizpůsobení“, nebo výraz ještě mnohem více stigmatizující a vylučující „občané společensky nepřizpůsobiví“, přestože je dosud některé starší právní předpisy obsahují. Obě jsou vnímány jako diskriminační a v současné době a společnosti jsou zcela nevyhovující. (Hradecký, 2007, s. 31)

Dle Hradeckého (2007, s. 35) bezdomovce ohrožují vnitřní i vnější faktory v podobě nedostatku potravy a pitné vody, nedostatečné výživy a spánku, což vede k sebezničující životosprávě, k omezenému přístupu k osobní hygieně, lékařské péči a zaměstnání. Odpor veřejnosti, případné fyzické i psychické násilí ještě přispívají k špatnému stavu bezdomovce. Objevuje se drobná kriminální činnost způsobená nouzí, případně kriminální činnost, páchaná přímo na bezdomovcích. Objevuje se i časté rušení spánku ze strany bezpečnostních agentur, případně strážníků a policistů.

Pro potřeby své práce budu používat ustáleného, veřejnosti nejvíce používaného označení bezdomovec či bezdomovci, ačkoliv odborníky je toto označení považováno za předem negativně zaměřené a přisuzuje bezdomovci již množství negativních stereotypů.

1.3 Typologie bezdomovectví

Vzhledem k tomu, že bezdomovectví je poměrně široký, specifický, ale především značně komplikovaný problém, je nutné stanovit určité kategorie, na základě kterých je možné vést správně a především účinně práci s bezdomovci. Cílem této kapitoly je uvedení typologie, podle kterých může být daný jedinec označen za bezdomovce.

Nejznámější a podle mého názoru nejčastěji používanou typologii stanovili manželé Hradečtí (1996, s. 36), která rozděluje populaci bezdomovců do tří základních skupin na zjevné, skryté a potencionální bezdomovce.

Zjevné bezdomovectví je charakteristické pro jedince, se kterými se na ulici setkáváme nejčastěji, ačkoliv tvoří pouze úzkou část bezdomovecké populace.

Zjevní bezdomovci jsou ti, které většinou poznáme na první pohled podle zanedbaného zevnějšku, zápachu, znečištěného oděvu, nepřiměřené obuvi a podle jejich počínání (sbírání nedopalků cigaret, přehrabování se v kontejnerech, žebrání atd.). Málodky jsou bez zavazadel, protože u sebe mívají veškerý svůj majetek...přežívají na veřejných místech a většina z nich vyhledává sociální pomoc, která je jim určena. (Průdková, Novotný, 2008, s. 13)

Skryté bezdomovectví je charakteristické pro jedince, kteří skrývají své problémy a nevyužívají, ať již z jakýchkoliv důvodů, žádných služeb pro bezdomovce. Mnohdy je velmi obtížné je na první pohled poznat. Často přespávají u známých či přátel.

Dbají o svůj vzhled, často mají dobře padnoucí oděv. Skrytí bezdomovci těmi zjevnými opovrhují a distancují se od nich...často mění místo svého pobytu, málodky se zdržují delší dobu na jednom místě. (Průdková, Novotný, 2008, s. 14)

Potencionální bezdomovectví se týká jedinců, kterým bezdomovectví jako takové, teprve hrozí a to z nejrůznějších příčin.

Jsou to lidé, kteří se mohou ze dne na den ocitnout na ulici a někdy je jen otázkou času, kdy se tak stane. Potencionálními bezdomovci jsou i mladí lidé, kteří prošli ústavní výchovou a nemají možnost návratu do rodiny..., lidé propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, z psychiatrické léčebny nebo z terapeutické komunity, na které nikdo nečeká a kteří nemají kam jít. Dále samozřejmě lidé žijící v podnájmu...rozvedení, nezaměstnaní a ti, kteří pracují pouze příležitostně a nelegálně, lidé závislí na návykových látkách, patologičtí hráči a další. (Průdková, Novotný, 2008, s. 14)

Pro nalezení správné typologie bezdomovců je nutné podívat se na problematiku bezdomovectví z různých hledisek. Mezi rozhodující faktory uvádí **typ bydlení**, zda jde o **jedince – případně skupinu** jedinců v příbuzenském vztahu, jeho **věk, vzdělání, finanční zabezpečení, místo, odkud na ulici přichází, zdravotní stav, doba**, po kterou je na ulici, **stupeň vyloučení, schopnost využití pomoci a začlenění mezi ostatní osoby bez domova**. (Haasová, 2010, s. 7)

Dle Janebové (1999, s. 27-28) můžeme rozdělit bezdomovce podle délky jejich pobytu na ulici a způsobu integrace do bezdomovecké kultury jako:

- a) nedávno dislokované, nebo-li „nováčky“
- b) izolované, nebo-li nedávno dislokované
- c) identifikované a současně izolované
- d) identifikované, kteří již žijí na ulici

Nedávno dislokovaní tvoří skupinu, která ještě stále sdílí hodnoty většinové společnosti a kontaktu s dalšími bezdomovci se snaží vyhnout, případně odmítají jakoukoliv identifikaci s nimi, velmi náročně snáší svůj nový status a stále usilují o odchod z ulice. U **izolovaných** dochází ke ztrátě identity, bez možnosti návratu k tradičním hodnotám společnosti a mimo kontrolu sociálních sítí a institucí. Skupinu **identifikovaných a současně izolovaných** pak tvoří jedinci, kteří mají za sebou již delší pobyt na ulici, straní se ostatních bezdomovců a kontaktu s nimi se vyhýbají, často se jedná o ty, kteří hledají obživu u odpadkových košů a kontejnerů. **Identifikovaní, kteří žijí ve skupině**, jsou jedinci, kteří přijali a osvojili si styl života i hodnoty lidí na ulici, jsou současně do velké míry začlenění do bezdomovecké subkultury a značně vyčlenění z tradiční majoritní společnosti.

Haasová (2010, s. 10) rozděluje bezdomovce do tří základních skupin podle míry jejich sociálního vyloučení ze společnosti. **První skupinu** tvoří bezdomovci, kteří mnohdy ztratili vše, co je kdy spojovalo s většinovou společností a byl jim přisouzen status bezdomovce. Působením množstvím faktorů se bez vlastní vůle dostali do nedobrovolné extrémní sociální exkluze. **Druhou skupinu** tvoří bezdomovci, kteří ještě nepřerušili veškeré vazby se společností a obvykle udržují kontakty s příbuznými, mohou příležitostně pracovat, mají určitou formu ubytování a účastní se do jisté míry společenského života a exkluzí jsou pouze ohroženi. **Třetí skupinu** tvoří jedinci, kteří se ocitli v přechodné nouzi a není je tak možné považovat za bezdomovce v pravém slova smyslu a můžeme říci, že u nich k exkluzi prozatím nedošlo.

Štěchová, Luptáková a Kopoldová (2008, s. 23) uvádí typologii ETHOS dle FEANSA (European federation of national organizations working with the homeless). Tuto typologii přepracovala skupina odborníků v čele s Hradeckým, tak, aby vyhovovala potřebám České republiky. Tato typologie komplexně vystihuje danou problematiku a podle mého názoru by se měla stát výchozí typologií pro práci s bezdomovci v České republice.

Tabulka 1 Česká verze evropské typologie ETHOS

Konceptní kategorie		Operační kategorie	Generická (druhová) definice	Národní subkategorie	Bezdomovci × ohrožení
BEZ STRECHY	1	Osoby přecházející venku	1.1 Spaní venku (bez možnosti 24hodinového ubytování) – bez střechy	1.1.1 osoby spící venku (např. ulice, pod mostem, nádraží, ležiště, veřejné dopravní prostředky, kanály, jeskyně, odstavné vagony, stany, garáže, prádelny, sklepy a půdy domů, vraky aut)	bezdomovci
	2	Osoby v noclehárně	2.1 Noclehárna	2.1.1 osoby v noclehárně (podle ZSS) 2.1.2 osoby sezonně užívající k přenocování prostory zařízení sociálních služeb bez lůžek	bezdomovci
BEZ BYTU	3	Osoby v ubytovnách pro bezdomovce	3.1 Azylový dům	3.1.1 muži v azylovém domě 3.1.2 ženy v azylovém domě 3.1.3 matky s dětmi v azylovém domě 3.1.4 otcové s dětmi v azylovém domě 3.1.5 úplné rodiny v azylovém domě 3.1.6 osoby v domě na půli cesty	bezdomovci bezdomovci bezdomovci bezdomovci bezdomovci bezdomovci
			3.2 Přechodná ubytovna	3.2.1 osoby ve veřejné komerční ubytovně (nemají jinou možnost bydlení) 3.2.2 osoby v přístřeží po vystěhování z bytu	bezdomovci bezdomovci
	4	Osoby v pobytových zařízeních pro ženy (ohrožené domácím násilím)	4.1 Pobytové zařízení pro ženy (ohrožené domácím násilím)	4.1.1 ženy ohrožené domácím násilím pobývající na skryté adrese 4.1.2 ženy ohrožené domácím násilím pobývající v azylovém domě	ohrožení ohrožení
	5	Osoby v ubytovnách pro imigranty	5.1 Přechodné bydlení (azylová zařízení pro žadatele o azyl)	5.1.1 žadatelé o azyl v azylových zařízeních	ohrožení
			5.2 Ubytovny pro migrující pracovníky	5.2.1 migrující pracovníci – cizinci ve veřejné komerční ubytovně (nemají jinou možnost bydlení)	ohrožení
	6	Osoby opouštějící instituce	6.1 Věznice a vazební věznice	6.1.1 osoby opouštějící věznice	ohrožení
			6.2 Zdravotnická zařízení	6.2.1 osoby opouštějící zdravotnická zařízení	ohrožení
6.3 Zařízení pro děti			6.3.1 osoby opouštějící dětské instituce 6.3.2 osoby opouštějící pěstounskou péči	ohrožení ohrožení	
7	Uživatelé podpory v bydlení	7.1 Pobytová péče pro bezdomovce 7.2 Podpora bezdomovců v bydlení 7.3 Přechodné bydlení s podporou 7.4 Trvalé bydlení s podporou	Bydlení s podporou výslovně určené pro bezdomovce neexistuje		
NEJISTÉ BYDLENÍ	8	Osoby žijící v nejistém bydlení	8.1 Přechodné bydlení u příbuzných nebo přátel	8.1.1 osoby přechodně bydlicí u příbuzných nebo přátel (nemají jinou možnost bydlení) 8.1.2 osoby v podnájmu (nemají jinou možnost bydlení)	ohrožení ohrožení
			8.2 Bydlení bez právního nároku	8.2.1 osoby bydlicí v bytě bez právního titulu	ohrožené
			8.3 Nezákoně obsazení budovy	8.3.1 osoby v nezákoně obsazené budově	bezdomovci
			8.4 Nezákoně obsazení pozemku	8.4.1 osoby na nezákoně obsazeném pozemku (zahrádkářské kolonie, zemnice)	bezdomovci
9	Osoby ohrožené vystěhováním	9.1 Výpověď z nájemního bytu	9.1.1 osoby, které dostaly výpověď z nájemního bytu	ohrožení	
9.2 Ztráta vlastnictví bytu		9.2.1 osoby ohrožené vystěhováním z vlastního bytu	ohrožení		
10	Osoby ohrožené domácím násilím	10.1 Policejné zaznamenané domácí násilí	10.1.1 osoby ohrožené domácím násilím – policejné zaznamenané případy domácího násilí, vykázaní	ohrožení	
NEVYHOVUJÍCÍ BYDLENÍ	11	Osoby žijící v provizorních a nestandardních budovách nebo v budovách, které nejsou určené k bydlení	11.1 Mobilní obydlí (maringotka, karavan)	11.1.1 osoby žijící v mobilním obydlí, např. maringotka, karavan, houseboat (nemají jinou možnost bydlení)	ohrožení
			11.2 Nestandardní budova, která není určena k bydlení	11.2.1 osoby žijící v budově, která není určena k bydlení, např. osoby žijící na pracovišti, v zahradních chatkách se souhlasem majitele	ohrožení
			11.3 Provizorní stavba	11.3.1 osoby žijící v provizorních a nestandardních budovách nebo v budovách, které nejsou určené k bydlení, např. bez kolaudace	ohrožení
	12	Osoby žijící v nevhodném bydlení	12.1 Bydlení v objektu označeném podle národní legislativy jako neobyvatelné	12.1.1 osoby žijící v nevhodném prostředí – obydlí se stalo nezpůsobilým k obyvání (dříve bylo; povodně, vichřice, neopravené domy, plísně)	ohrožení
13	Osoby žijící v přelidněném bytě	13.1 Nejvyšší národní norma definující přelidnění	13.1.1 osoby žijící v přelidněných bytech	ohrožení	

Uvedená česká verze evropské typologie ETHOS (Tabulka 1) je sestavena dle Hradeckého (2010, s. 32).

1.4 Bezdomovectví a kriminalita

V následující části své práce se zaměřím na jeden z nejčastějších stereotypů z oblasti bezdomovectví, které se objevují v názorech veřejnosti. Za jeden z hlavních stereotypů můžeme považovat zvýšenou kriminalitu, ke které mají bezdomovci sklony.

Mnozí z nich mají ve svém životě kriminální zkušenost, mnozí se dopouštějí drobné kriminality příležitostně, nebo z nouze. (Hradečtí, 1996, s. 59)

Přesto, že je v naší i zahraniční literatuře věnována problematice kriminality velká pozornost, na bezdomovce je zaměřena minimálně. Bezdomovci jsou ohroženi zločinem více, než většina obyvatel. Vede je k tomu jak hmotná nouze, tak prostředí, ve kterém žijí. Právě prostředí, kterému se bezdomovci musí přizpůsobit v komunitě, do velké míry eliminuje strach z ostudy a částečně také strach z trestu, neboť přes všechna negativa, která jsou spojena s výkonem trestu, dostanou bezdomovci alespoň na krátký čas to, co postrádají nejvíce. Ubytování a stravu. (Štěchová, Luptáková a Kopoldová, 2008, s. 49)

Bezdomovectví je často také následkem propuštění z výkonu trestu. Ať už se jedná o silného, či slabého jedince, v okamžiku, kdy se nemá po propuštění z výkonu trestu kam vrátit, objevuje se velké riziko, že se ocitne na ulici bez prostředků, které by mu umožnily návrat do běžného života. Takoví lidé obvykle opouští vězení s minimem financí, bez možnosti bydlení u rodiny, přátel, případně známých a se záznamem v rejstříku trestů. Jedinou možnost vidí v opětovném návratu ke kriminální činnosti, kterému se původně mohli tolik bránit. (Hradečtí, 1997, s. 60-61)

Účinek kriminality a kriminálního jednání na bezdomovství je hrozivý. Sociální skupina, které je upíráno právo na normální existenci, se hroutí a zase naopak vzrůstá pod neustálým napětím z obklíčení a sevření kleští trestných činů. (Hradečtí, 1996, s. 58)

Ačkoliv Hradečtí (1996, s. 59) uvádí, že bezdomovci nejsou schopni organizovat, účastnit se a řídit žádné větší kriminální akce, či se podílet na organizovaném zločinu z důvodu jeho komplikovanosti a nutnosti systematičnosti a synchronizace, dochází v této oblasti v poslední době k výrazným změnám.

Objevuje se však nová generace mladých bezdomovců (18-30 let), kteří se už do organizovaného zločinu zapojují, případně mají na svědomí jinou závažnou trestnou činnost (podvody, defraudace, krádeže jízdních kol a aut). (Průdková, Novotný, 2008, s. 22)

Dle Průdkové a Notovného (2008, s. 22-23) můžeme kromě žebrání či práce, která je obvykle na černo, a drobných krádeží považovat za hlavní zdroj obživy sbírání a odvoz sběrných surovin, především pak kovů v podobě hliníku, mědi a železa. Při sběru, případné krádeži těchto kovů může docházet k poměrně velkým majetkovým škodám, které jsou obvykle páčány na majetku veřejnosti.

Šebestík (2008, s. 25) poukazuje na v dnešní době poměrně častý a nepřehlédnutelný jev, kdy se bezdomovci stávají obětí trestného činu, případně jsou k němu zneužiti. Mezi nejčastější podobu zneužití bezdomovců je uváděn trestný čin úvěrového podvodu, případně úvěru na profinancování nákupu a následný prodej daného předmětu do zastavárny, kdy bezdomovec dostane určitou, obvykle minimální částku za zprostředkování, ale zároveň se stává trestně odpovědný za tento čin.

Bezdomovci se také velmi často stávají obětmi trestné činnosti, především pak ti, kteří přespávají na veřejných prostranstvích. Mezi útočníky nejčastěji patří skupiny mladých, příslušníci národnostních a etnických menšin či bezpečnostní agentury. Tyto případy se obvykle vyznačují vysokou brutalitou a latencí a jako jedni z častých pachatelů těchto činů jsou překvapivě uváděni také policisté. (Štěchová, Luptáková a Kopoldová, 2008, s. 51)

Podle výpovědi mnoha bezdomovců nocujících na ulici jsou často násilníky uniformovaní policisté. Způsobují svým obětem specifická zranění snadno odlišitelná od ostatních. Obuškem je bít přes paty, chodidla, kotníky a holeně, čímž jim zkomplikují pohyb na dlouhé dny a týdny. Někteří bezdomovci byli podle svých slov naloženi do policejního auta, odvezeni za město, kde je policisté tímto způsobem zbili, případně jim ještě vzali obuv, a nechali je tam. Zřejmě za účelem vyčištění města od bezdomovců. (Průdková, Novotný, 2008, s. 39)

Postoj veřejnosti k problematice bezdomovců podle mého názoru celé věci příliš nepřispívá:

Velká část veřejnosti vnímá bezdomovce jako po ulicích se potulující psychicky narušené nebo intoxikované jedince, kteří občany obtěžují... Veřejnost očekává, že policie je těchto obtěžujících jedinců zbaví, věc vyřeší a přinejmenším zabezpečí to, aby bezdomovce již nikdy ve svém okolí nespatřili. (Šebestík, 2008, s. 26)

Není tedy jednoznačně možné říci, do jaké míry jsou obavy z bezdomovců veřejností oprávněné. Pro pochopení dané problematiky a alespoň částečné pochopení aktuální situace je vhodné porovnat názory veřejnosti, bezdomovců a odborníků. Jedná se o situaci, kterou je možné, ba dokonce nutné následně řešit.

1.5 Bezdomovectví a návykové látky

Dalším z nejčastěji uváděných stereotypů spojovaných s bezdomovectvím, je nadměrné užívání alkoholu a jiných návykových látek. Ačkoliv existuje velké množství literatury o drogové problematice, jen malé množství je zaměřeno přímo na bezdomovce. Mezi nejčastější závislosti je ve výzkumech uváděno kouření, které však má dopad především na zdraví bezdomovce, nikoliv postoje veřejnosti, a proto se zaměřím především na problémy s alkoholem a alkoholismem s ním spojeným.

Dle Koukolíka, Drtilové (1996, s. 133-135) můžeme hovořit o závislosti na psychotropních látkách, pokud je splněn alespoň jeden z následujících příznaků. Daný jedinec používá látku ve větším množství, případně častěji, než původně chtěl. Již se v minulosti snažil snížit užívání dané látky, či dostat užívání látky pod kontrolu a věnuje velké úsilí jejímu získání, případně zotavování se z jejich účinků a není schopen přestat užívat látku i přesto, že ohrožuje, případně zhoršuje jeho zdravotní stav. K vyvolání stejného účinku je postupem času nutno větší množství látky a projevují se její nedostatky. Daný jedinec látku zneužívá i přesto, že si uvědomuje následky, které mohou vést ke zhoršení tělesných, duševních či sociálních obtíží.

K životu lidí bez domova alkohol tak nějak patří. Nahrazuje smysl a cíl života, rozpouští zlost, vztek, pocit křivdy a spojuje s ostatními lidmi, kteří mají stejný úděl. Umožňuje přežít v lhostejnosti. Lhostejnosti k ostatním i k sobě. (Faldyna, 2008, s. 37)

Přesto, že závislosti na alkoholu podlehne jen určité procento naší populace, jsou to právě bezdomovci, kterým je přisuzována nadměrná konzumace alkoholu. Média prostřednictvím zpráv jen utvrzují veřejnost v představě bezdomovce, jako zanedbaného člověka zdržujícího se na veřejných prostranstvích s lahví v ruce a umožňuje jim tak zapomenout, že alkoholici se vyskytují i v jejich blízkém okolí. (Hradečtí, 1996, s. 64)

Závislost na alkoholu je podceňovaná, společensky zbytečně tolerovaná, neobyčejně častá příčina nemoci a úmrtnosti. (Koukolík, Drtilová, 1996, s. 136)

Štěchová, Luptáková a Kopoldová (2008, s. 48) uvádí nejčastěji používanou teorii příčin alkoholismu u bezdomovců jako teorii „kultury piva a vína“, jejímž autorem je Patrick Gaboriau (1993). Ta říká, že bezdomovec žije světem, který oklopuje lahev. Ta mu ulehčuje jeho trápení, ale zároveň záměrně omezuje, či znemožňuje jeho opětovné přijetí do společnosti, kam dříve patřil. Lahev mu přináší pocity štěstí a veselosti, které však nemají dlouhého trvání a z dlouhodobého hlediska mu ničí život.

Zcela nepřírozeným způsobem alkohol usnadňuje druhotné, originální a rozdvojené vnímání osobě, která své denní strádání může strávit v malé, časově omezené veselosti, veselosti opilce. Pití ničí sice život, usnadňuje však přežít právě tento den. (Hradečtí, 1996, s. 64)

Alkoholismus se objevuje především u starší generace bezdomovců, zatímco mladší dávají přednost jiným drogám, kdy nejčastější je pervitin. Často se také objevuje pití okeny či čichání toluenu, ředidel či lepidel, které jsou pro bezdomovce finančně dostupnější. (Štěchová, Luptáková a Kopoldová, 2008, s. 47)

Alkoholici, alespoň to tak pozorujeme mezi lidmi bez domova, představují časově starší generaci, s věkovým průměrem o patnáct až dvacet let vyšším, než jsou přicházející toxikomané. (Hradečtí, 1996, s. 64)

Dle Koukolíka, Drtilové (1996, s. 136) neexistuje orgánová soustava, která by nebyla ohrožena poškozením nadměrným pitím alkoholu. Největší zátěž je kladena na játra, nervovou soustavu, srdeční svalstvo a horní část zažívacího traktu. Ohrožena je také psychika člověka v podobě duševních poruch, počínající alkoholickým deliriem po alkoholickou demenci.

Léčba alkoholu a následný návrat do původních podmínek je začarovaným kruhem, jež bezdomovec sám, ale mnohdy ani s pomocí, nedokáže opustit a má za následek další prohloubení sociálního vyloučení, které opět vede k návratu k alkoholu, případně jiným návykovým látkám. Léčba pro bezdomovce neznamená nový začátek, ale mnohdy pouze zastávku, která jen oddálí další cestu životem na ulici.

Faldyna (2008, s. 37-38) uvádí, že ačkoliv dochází k pokusům o léčbu v podobě terapeutických a psychoterapeutických aktivit, či hospitalizace, ochota a vůle zvládnout alkohol mizí v okamžiku, kdy se jedinec ocitá zpátky na demotivující ulici.

Můžeme tedy říci, že alkohol a případná závislost bezdomovce na něm, ještě zhoršuje, jeho mnohdy již tak závažné zdravotní problémy a ohrožuje jej na životě. Často se objevují epileptické záchvaty způsobené nadměrným užíváním alkoholu. K tomu obvykle přispívá i velmi špatná kvalita alkoholu, která je podmíněna nízkou pořizovací cenou. Příjem alkoholu je obvykle zvýšen v zimních měsících, kdy je obvykle pro bezdomovce jedinou možností se zahřát. Bezdomovci mohou být pod vlivem alkoholu nebezpeční svému okolí, častěji však dochází pitím k újmám na jejich zdraví a životech.

2 POSTOJE

V následující kapitole bych se ráda věnovala teoretickým východiskům z oblasti psychologie, přesněji pak oblasti postojů, které jsou stěžejní pro praktickou část mé práce. S pojmem postoj se setkáváme ve všech sociálních vědách, nejčastěji je však zařazován do sociální psychologie.

Vzhledem k tomu, jaké množství bakalářských a diplomových prací se zabývá problematikou bezdomovectví, rozhodla jsem se, že má práce nebude obsahovat pouze teoretická východiska z dané oblasti, ale vzhledem k zaměření své práce, přiblíží obecně i oblast postojů, předsudků a stereotypů, aby se tak od ostatních, obsahově dost podobných prací, odlišila.

Kapitola obsahuje vysvětlení základních pojmů z oblasti postojů, zahrnující jak obecné postoje, předsudky, stereotypy tak kapitolu zaměřenou na změnu postojů. Závěr této části práce tvoří kapitola, zaměřená na konkrétní postoje veřejnosti k problematice bezdomovectví a bezdomovců.

2.1 Postoje

Oblast postojů se pokusilo definovat množství autorů z nejrůznějších vědních oblastí. Přesto, že neexistuje jednotná definice postojů, můžeme říci, že jednotlivé definice nejsou ve vzájemném rozporu. Naopak, poskytují názory z jednotlivých sociálních věd a umožňují tak dívat se na danou problematiku z více pohledů. Pro svou práci jsem vybrala ty definice, které jsou podle mého názoru schopny společně vystihnout danou problematiku.

Dle Nakonečného (1997, s. 216-217) byl do sociální psychologie a sociologie uveden pojem postoj a postoje W. J. Thomasem a F. Znanieckym (1918), kteří tento pojem chápali jako uvědomělý postoj jedince k hodnotě.

Lidé se milují a nenávidí, souhlasí či nesouhlasí spolu, mají a nemají se rádi, přou se a přesvědčují, a někdy dokonce jeden druhého přesvědčí. Každodenně se stáváme cílem bezpočtu pokusů ovlivňování v osobní komunikaci i v masmédiích, jejichž cílem je změna či posílení našich postojů... (Allport, 1935 cit. podle Hewstone a Stroebe, 2006, s. 282)

Jako postoj můžeme tedy chápat relativně stabilní schopnost člověka reagovat určitým způsobem na osoby, skupiny, situace, předměty, názory a způsoby chování, kdy daný postoj je chápán jako schopnost chovat se stejným způsobem v určitých situacích podle toho, jak je daný jedinec chápe bez ohledu na to, jaké ve skutečnosti jsou. (Nakonečný, 1997, s. 216-217)

Z psychologického hlediska postoj částečně trvalé zaměření, které vzniká v reakci na určité předměty a otázky, s kterými jsou jedinci konfrontováni v průběhu života, a které obvykle vyjadřují pomocí slov, jako své názory a obsahují jak hodnotící prvky, tak přesvědčení o dané věci. (Fontana, 2003, s. 223)

Zato Šimíčková – Čížková (2004, s. 93-94) vysvětluje postoj z pohledu psychologie v souvislosti s motivací, kontrolou a hledání příčin chování jak jednotlivce, tak celých sociálních skupin. Postoj chápe jako individuální mentální proces, který určuje chování jedince v určité sociální situaci.

Lokša(2007, s. 99) chápe postoj jako kognitivně afektivní schopnost jedince reagovat pro něj blízkým, či typickým způsobem, ke kterému inklinuje.

Postoje jednotlivců a skupin se jeví jako neodmyslitelná součást psychologického vysvětlení jejich myšlení, prožívání a chování. Souvisí s hodnotami a hodnotovými preferencemi, s názory a přesvědčením, s hodnocením osob, věcí a jevů, s emocemi, které toto hodnocení provázejí. Jsou zdrojem a současně důsledkem chování, jsou produktem a současně determinantem vztahu člověka k různým skupinám. (Kollárik, 1993, s. 259)

Podle Velkého sociologického slovníku (1997, s. 812-813) je postoj chápán jako:

Relativně ustálený sklon jedince chovat se v určité situaci určitým způsobem, případně reagovat pozitivně nebo negativně na podněty s takovou situací spjaté. Postoj vyjadřuje souvislost psychických stavů a vnějších objektů či tříd objektů orientace. Postoje mají svou stránku kognitivní, behaviorální i afektivní. (Fontana, 2003, s. 223)

Každá stabilní menšina má vytvořený svůj vlastní systém postojů, které jsou dány historií a kulturou dané společnosti. Postoje jako takové se řadí k významným motivačním činitelům, které do velké míry ovlivňují chování a činy každého člověka a neexistuje tak jedna uznávaná definice, ale mnoho přístupů k ní (Verešová, 2011, s. 82). Dané tvrzení jen potvrzuje mou myšlenku, že neexistuje všeobecně uznávaná definice postojů, ale jednotlivé definice se vzájemně doplňují a vytváří komplexní pohled na tuto problematiku.

Jednotliví autoři se rozcházejí ve významech pojmů hodnot, postojů či názorů a mnozí tyto pojmy dokonce zaměňují. Já se však přikláním k tomuto tvrzení:

Postoje mají vztah k příbuzným pojmům, jako jsou hodnoty, názory, přesvědčení, či návyky, ale nejsou s nimi identické. Hodnoty jsou méně specifické motivátory a jsou centrálnější pro osobnost, než postoje. Naopak přesvědčení jsou specifitější motivátory než postoje a vyjadřují subjektivně vnímanou míru pravděpodobnosti, že jistý objekt má určitou charakteristiku. (Kollárik, 1993, s. 276)

Vznik a vývoj postojů je spojen se socializací daného jedince a jedná se tedy o proces, který je ovlivňován vnitřními i vnějšími činiteli, které na sebe vzájemně působí. Postoje jako takové jsou podmíněny potřebami, kdy kladné potřeby souvisí s uspokojováním potřeb, případně jejich uspokojením, zatímco negativní potřeby jsou spojeny s neschopností nebo bezmocí tyto potřeby naplnit. Společně tvoří systém, který daného jedince dovede k určitému cíli. Intenzita postojů se může lišit. (Šimíčková – Čížková, 2004, s. 98-99)

Postoje nejsou téměř závislé na genetických dispozicích, vznikají v průběhu celého života a jsou formovány jak výchovným působením, tak skupinami, ke kterým daný jedinec patří. Čím mladší daný jedinec je, tím snáze k osvojování daných postojů dochází, velký vliv mají skupiny a touha jedince někam patřit. (Lokša, 2007, s. 102-103)

Funkce postojů spatřuje Nakonečný (1997, s. 218) v podobě psychologické funkce, jejímž cílem je integrování osobnosti a udržování její psychické rovnováhy, které pozitivně ovlivňují sebepojetí daného jedince.

Dle Hayesové (1993, s. 97) nám postoje umožňují využít vhodný způsob reakce na události či věci probíhající v našem okolí, aniž bychom museli hledat nové způsoby jejich řešení.

Z tohoto tvrzení podle mého názoru vyplývá, že postoje by nám měli do jisté míry ulehčit reakce na podněty z běžného života a to jednoduše a v co nejkratším možném čase. Právě takto mohou vznikat především nevědomé postoje, které mohou být jak zkreslené, tak případně příliš vyhraněné, neboť si je daný jedinec vytvořil na základě jedné informace. Nevědomé postoje mohou být následně v konfliktu s postoji vědomými a záleží již čistě na jedinci, které postoje bude následně upřednostňovat. Podle mého názoru to budou ty, které budou převládat ve společnosti, v které se daný jedinec nachází.

Je nutné si uvědomit, že chování jedince, které vychází z jeho postojů, nemusí vždy odpovídat jeho osobním názorům, dokonce může být přímo v jejich rozporu. Neznamená to však, že názor jedince není důležitý, spíše poukazuje na fakt, že člověk je odpovědný jak za své názory, tak za své jednání, což si v dnešní době málo kdo uvědomuje. (Hayesová, 1993, s. 97)

Fontana (2003, s. 225) tento jev přisuzuje především jedincům, kteří jsou postaveni před nesplnitelné cíle a vědomě se zavazují jejich naplnění, ačkoliv jsou si dopředu vědomi, že tyto cíle jsou nad jejich možnosti.

Postojů dělíme z hlediska jejich významnosti na centrální a periferní. Centrální postoje jsou pro daného jedince určitým způsobem významné, či důležité, zatímco periferní postoje nemají pro daného jedince velký význam.

Každý jedinec zaujímá množství vlastních postojů, které dohromady vytváří konečný individuální systém, který je specifický pro daného jedince. Jednotlivé postoje jsou rozlišeny podle toho, do jaké míry se o ně daný jedinec zajímá. Obecně platí, že čím více jsou pro daného jedince postoje centrální, tím více se o ně zajímá a tím hlubší postoj zaujímá. Centrální postoje jsou obvykle těmi, které jsou pro daného člověka blízké a ke kterým zaujímá určitý vztah, který však nemusí být pouze pozitivní. Periferní postoje jsou pak ty, které člověku nejsou blízké, nemá k nim určitý vztah a může dojít ke zkreslení postoje z důvodu nedostatku, či nezájmu o informace. (Nakonečný, 1997, s. 217-218)

Velký vliv na formování postojů jedince má společnost, skládající se ze skupin, které daného jedince do velké, či malé míry ovlivňují. Tento vliv může být jak záměrný, tak nezáměrný, jak vědomý, tak nevědomý, či uvědomělý.

Šimíčková – Čížková (2004, s. 99) poukazuje na fakt, že skupina, tedy i společnost, nepředává pouze hotové postoje, ale především množství návodů a modelů pro jejich přijímání. Odolání nátlaku skupiny je téměř nemožné.

Daný jedinec je nucen a přinejmenším navenek souhlasit s postoji vlastní skupiny, což má za následek potlačení jeho vlastních postojů výměnou za pocit sounáležitosti. Záleží na mnohých faktorech, zda se jedinci podaří prosadit svůj názor a objevuje se zde i riziko následného vyřazení ze skupiny, případně společnosti, neboť lidé s vlastním názorem jsou pro dnešní společnost obávaným rizikem.

Chování vyjadřuje skutečný postoj tím méně, čím větším tlakem s hrozbou negativních sankcí za vyjádřený postoj se situace vyznačuje: tato skutečnost je dobře známa z každodenního života v totalitní společnosti, kde negativní postoje vůči jejímu režimu a k vládnoucí závazné ideologii musely být skrývány. (Nakonečný, 1997, s. 120)

Z toho vyplývá také tvrzení Hayesové (1993, s. 112) že v oblasti měření postojů dochází velmi často ke zkresleným výsledkům. Respondenti na otázky v průběhu výzkumu neodpovídají pravdivě dle svých vlastních postojů v obavě, že se objeví někdo, kdo s jejich postoji nebude souhlasit. Raději se tedy přikloní k odpovědi, která je společností žádaná.

Postoje jsou významnou součástí lidského života umožňující danému jedinci reagovat určitým způsobem na jednotlivé sociální situace. Jednotlivé definice vytvářejí komplexní pohled na problematiku postojů bez potřeby stanovení jedné, všeobecně uznávané definice, neboť problematika postojů si vyžaduje široký rozsah přístupů k ní.

Ačkoliv je vytváření postojů naprosto přirozenou součástí každého člověka, jejich vývoj, utváření a především interpretace je pro daného jedince značně ovlivněna jak blízkým okolím, tak danou společností a mnohdy mohou být právě postoje nátlakem společnosti přetvořeny, případně potlačeny dle potřeb většiny.

2.2 Předsudky

Předsudky hrají důležitou roli v utváření postojů a společně se stereotypy tvoří komplexní skupinu, která do velké míry ovlivňuje názory veřejnosti, tedy nás samých. Nejvýznamnějším autorem, věnující se problematice předsudků je W. Allport a jeho dílo O povaze předsudků. Ačkoliv tato kniha pochází z minulého století, můžeme říci, že její teorie jsou bez velkých změn v oblasti předsudků uplatňovány stále. Pro potřeby své práce jsem se rozhodla uvést méně známé definice, které podle mého názoru vhodně vystihují daný pojem.

Předsudek je fixovaný, předem zformovaný postoj k nějakému objektu projevující se bez ohledu na individualitu nebo povahu tohoto objektu. Člověk, který má předsudky, nezvažuje při posuzování druhých žádná alternativní vysvětlení. Výsledek jeho interpersonálního hodnocení je dopředu určen nějakou libovolnou vlastností toho druhého. (Hayesová, 2007, s. 121)

Thompson definuje ve své práci *Antidiscriminatory practice* předsudek jako:

*Názor či soud, utvořený bez zvážení relevantních faktorů, či zaujaté argumenty, nebo přístup, který je přísně a nesmyslně udržován i tváří v tvář silným protichůdným důkazům, či při přetrvávající absenci důkazů podpůrných; strnulý způsob myšlení, založený na stereotypch a diskriminaci.*¹ (Thompson, 1997, s. 33)

Giddens (1999, s. 231-232) považuje předsudky za představy o jedinci, či skupině, které jsou mnohdy založeny na informacích, které nám byly předloženy, nikoliv však na reálných poznacích. Předsudky jsou uplatňovány především na základě stereotypů v uvažování. Jedinec při myšlení používá kategorie, pomocí kterých třídí naše zkušenosti. Mnohdy se stává, že jsou tyto kategorie příliš pevné a založené na špatných, či nedostatečných informacích.

Mezi faktory, které ovlivňují vliv předsudků, autoři nejčastěji uvádějí vliv rodiny, výchovy, úrovně vzdělání a prostředí, v kterém se daný jedinec nachází. Velkou úlohu ve formování předsudků mají jednotlivé skupiny, do kterých daný jedinec patřil, či patří.

Allport (2004, s. 41) uvádí, že každou nadměrnou generalizaci můžeme považovat za předsudek. Ta bývá často zaměňována za mylnou představu, vznikající na základě chybných informací. Pokud je daný jedinec schopen při novém zjištění změnit svůj chybný úsudek, aniž by byl přítom ovlivněn emocemi, nejedná se o předsudek. Ten se obvykle brání všem skutečnostem, které by jej mohly vyvrátit. V okamžiku, kdy něco ohrožuje předsudek, má jedinec sklon nechat se ovládnout emocemi, které nové skutečnosti zvrátí v prospěch předsudku.

Pokud to jde, člověku vyhovuje věřit, že vše, co spadá do jedné kategorie, je dobré, a vše, co spadá do jiné, je špatné. (Allport, 2004, s. 58)

Podobně jako u názorů a postojů se objevují autoři, kteří pojem předsudek a stereotyp nerozlišují a přisuzují jim stejný, nebo podobný význam. S tímto tvrzením nesouhlasím a pro potřeby své práce jsem se rozhodla tyto pojmy rozlišit.

---

¹ *An opinion or judgement formed without considering the relevant facts or arguments a biased and intolerant attitude towards particular people or social groups, an opinion or attitude which is rigidly and irrationally maintained even in the face of strong contradictory evidence or in the persistent absence of supportive evidence, a rigid form of thinking based on stereotypes and discrimination.* (Thompson, 1997, s. 33)

Předsudek, podobně jako stereotyp, může být jak pozitivně, tak negativně zaujatý. Základní rozdíl mezi stereotypem a předsudkem je ten, že předsudek je zaujat spíše negativně a můžeme jej charakterizovat jako:

...odmítavý, až nepřátelský postoj vůči člověku, který patří do určité skupiny, jen proto, že do této skupiny patří, a má se tudíž za to, že má nežádoucí vlastnosti připisované této skupině. (Allport, 2004, s. 39)

Dle Verešové (2009, s. 91-92) se nositelé předsudků stávají vězni vlastních názorů, na základě kterých se snižuje percepce předpokládaného a očekávaného chování. Předsudek se projevuje v negativních pocitech či emocích, které jsou jeho základem. Předsudek však není vždy založen na stejném typu negativních emocí. Na základě toho, která emoce tvoří základ předsudku, se liší i jeho průběh.

Jestliže skupinové předsudky ovlivňují duševní život osmdesáti (nebo i méně) procent veřejnosti, máme důvod žasnout nad tím, jak je náš společenský život poměrně klidný. (Allport, 2004, s. 108)

Můžeme tedy říci, že předsudky hrají velkou roli ve stabilitě postojů a následně do velké míry ovlivňují veškeré chování jedince v určité oblasti. Tyto postoje jsou ovlivněny množstvím vnitřních i vnějších faktorů a je velmi obtížné je změnit. Ačkoliv veřejnost i někteří autoři přisuzují předsudkům stejný význam, jako stereotypům, ve své práci jsem se rozhodla tyto pojmy rozlišit a používat je odděleně.

2.3 Stereotypy

Stereotypy zakořeněné v postojích veřejnosti tvoří stěžejní kapitolu pro praktickou část mé bakalářské práce. Ačkoliv nejsou stereotypy neměnné, mnohdy dochází k jejich pevnému zakořenění ve společnosti, což následně ovlivňuje postoje jejich jednotlivých členů. Stereotypy převládající v oblasti bezdomovectví jsou značně negativně zaměřené a do velké míry ovlivňují reakce veřejnosti na danou problematiku. Často se setkáváme s odporem, nenávisí, strachem, potlačením, ale i touhou zbavit se problému bezdomovectví mnohdy velmi radikálními postupy. Stereotypy v oblasti bezdomovectví jsou často veřejností zakládány na informacích podávaných prostřednictvím médií, či jinými neadekvátními zdroji bez potřeby ověření dané informace.

Stereotypy jsou stabilní prvky ve vědomí lidí, které regulují vnímání a hodnocení události, jevů. Projevují se v postojích lidí, ale i v jejich chování. (Kollárik, 1993, s. 471)

Dle Verešové (2007, s. 89) je stereotyp všeobecný přívlastek, který je obvykle použit na celou skupinu lidí za předpokladu, že s daným postojem se bude ztotožňovat každý člen této skupiny. Pro skupinové stereotypy je typické, že obsahují přesvědčení, názory a vysvětlení, které se týkají daných skupin. Tato přesvědčení mohou být jak pozitivně, tak negativně laděna a mohou být jak přesné, tak nepřesné, stejně jako pravdivé, či lživé.

Velký sociologický slovník (1997, s. 1229-1230) uvádí, že stereotyp je velmi stabilní prvek lidské mysli, který můžeme považovat za psychický a následně i sociální mechanismus, který reguluje jak vnímání, tak hodnotící stránku. Ta ovlivňuje názory, z kterých vzniká mínění, to ovlivňuje postoje, které mají následně vliv na chování daného jedince. Stereotypy vznikají na základě vlastních zkušeností jedince a mají spíše iracionální charakter.

Je také důležité poznamenat, že stereotypy jsou běžnou součástí našeho každodenního myšlení a podobně jako postoje se nám snaží ulehčovat chování v běžných sociálních situacích, jak u jednotlivců, tak u skupin.

Jeden z důležitých důvodů, proč se lidé drží stereotypů je, že jim to může šetřit značné kognitivní úsilí – úsilí vyžadované na komplexní vnímání osoby jako individua. Nebudeme se zatěžovat, trápit, pečlivým, systematickým zpracováním, protože „víme“ ...můžeme se spoléhat na rychlejší, heuristicky hnané zpracování a používat...předpojaté přesvědčení, když se rozhodujeme o chování vůči nim. (Verešová, 2007, s. 89-90)

Znovu se zde objevuje myšlenka, že postoje, stereotypy a předsudky nám mají do jisté míry usnadňovat sociální život. Pravdou však je, že většinou se tak stává na základě nedostatku, potlačení, zkreslení či upravení průvodní informace právě na úkor jejího zjednodušení. Tato vlastnost pak může být využita proti jedinci, či celé skupině v rámci manipulace s jejími postoji, například prostřednictvím médií, případně propagandy.

Jestliže je stereotyp pevně zakořeněn, naše pozornost je přitahována k faktům, které jej podporují a opomíjí jevy protikladné. (Sedláková, 2002, cit. podle Sirovátka, 2002, s. 135)

Velký sociologický slovník (1997, s. 1230) dělí stereotypy podle jejich působení na dvě hlavní skupiny v podobě autostereotypů a heterostereotypů.

Autostereotypy se týkají skupiny, k níž daný jedinec přísluší, a týkají se tedy konkrétně jej. Nejčastěji je pro ně používáno zájmeno: „My“. **Heterostereotypy** se týkají cizích skupin, často etnických menšin, národů, ras, malých či velkých skupin, nejčastěji je pro ně používáno zájmeno: „Oni“. Jsou do značné míry ovlivněny současností, tedy se mění v průběhu historie. (Nakonečný, 1997, s. 223)

Stereotypy mají značnou setrvačnost a mění se jen pomalu, nejsou ale zcela neměnné. (Velký sociologický slovník, 1997, 1230)

V historii byl pojem stereotyp významově odlišný od dnešního chápání stereotypů. Možná právě proto stále dochází, nejčastěji veřejností, k jeho záměně s předsudky. Dnes pojem stereotyp označuje specifický druh postoje, u kterého je důležité podotknout, že na rozdíl od předsudku, může být jak neutrálně, tak dokonce pozitivně zaměřen a v různých oblastech může mít rozdílný význam. Jak tedy v dnešní době odlišit pojem stereotyp a předsudek? Pro potřeby své práce jsem zvolila teorie dvou autorů, ke kterým se přikláním nejvíce. Není možné jednoznačně říci, která z těchto teorií je správná, přesto obě považují pojem stereotyp a předsudek za blízké, lehce zaměnitelné pojmy, které spolu úzce souvisí.

Nakonečný (1997, s. 223) uvádí, že stereotypy a předsudky spadají do kategorie postojů a do velké míry se překrývají. Mnohé postoje mají charakter stereotypů. Předsudky jsou v sociální psychologii chápány především jako nepřátelsky, nebo negativně laděné postoje zaměřené na specifické druhy skupin (například náboženské, etnické a jiné malé skupiny). Jejich původ i obsah jsou iracionální a není tedy možné vycházet z jejich charakteristik.

Zatímco podle Giddense (1999, s. 232) jsou na základě stereotypů v uvažování uplatňovány předsudky. Autor poukazuje na fakt, že stereotypní myšlenky či představy mohou být neškodné v případě, že nemají záporný charakter, případně se nedotýkají konkrétních zájmů daného jedince. V případě, že jsou stereotypy spojeny s emocemi strachu či obav, je dost pravděpodobné, že stereotypní představy budou následně spojeny s negativním postojem vůči dané skupině.

Stereotypy...jsou především typizovanými nositeli soudů, postojů, názorů, případně předsudků. (Burton a Jiráček, 2001, s. 188)

Stereotypy se projevují jak v postojích, tak v chování veřejnosti. Ačkoliv na rozdíl od předsudků se mohou objevovat i pozitivně zaměřené stereotypy, převládají v oblasti bezdomovectví u veřejnosti stereotypy negativní. V následující kapitole se proto zaměřím na to, zda je vůbec možné dosáhnout nějaké změny u postojů, předsudků či stereotypů.

2.4 Změny postojů

V následující části své práce se zaměřím na oblast změny postojů, poměrně komplikovanou, přesto ne nemožnou oblast, která se týká jak změn postojů obecně, tak změn předsudků a stereotypů. Tyto pojmy spolu úzce souvisí a změny v dané oblasti probíhají podobně. Jejich cílem je vždy snaha pozitivně změnit názor daného jedince, či celé skupiny. V dnešní době však dochází i ke snahám – například ze strany médií – negativně ovlivňovat názory veřejnosti, kdy:

Za základní prostředek navození změny postojů je považováno přesvědčování - persuaze. (Šimčíková – Čížková, 2004, s. 102)

Ke změně postojů dochází obecně ve dvou základních podobách. Prvním typem jsou změny homogenní, které charakterizuje jako změny intenzity znamínka v rámci již existujícího postoje, kdy dochází k výrazné změně v rámci postoje - postoj sám se tedy nemění. Druhým typem jsou změny nehomogenní, které jsou charakteristické změnou samotného znamínka a ve výsledku působí proti původnímu postoji tak, že dochází ke změně postoje na kladný, případně záporný v opaku toho, jaký byl postoj původně. Ke změnám dochází vždy na základě působení určitých faktorů. (Dle Verešové, 2007, s. 98-99)

Nakonečný (2009, s. 268-269) vychází z empirického výzkumu H. C. Tryandise (1975), která jsou omezena především na experimentální přístup a uvádí hlavní faktory, které mohou ovlivnit postoje. Musí pocházet z důvěryhodného, atraktivního zdroje, který musí být mocný s kladem na styl, strukturu a obsah dané informace. Dále pak uvádí širší pojetí podmínek podle E. F. Muellera a A. Thomase, za kterých dochází ke změně postoje prostřednictvím tří základních postupů v podobě narušení hodnotové struktury, motivace k přijetí nového postoje a nácvik nového postoje. Tento postup byl v minulosti hojně využíván a je označován za „mytí mozků“, ke kterému docházelo například v období válek a vedlo k zásadním změnám myšlení. Tento postup je dnes v menší míře stále využíván.

Existují tři hlavní proměnné, které hrají roli ve změně postojů. Jedná se o proměnné týkající se **zdroje informací**, proměnné týkající se **sdělení** a jedince, který je **příjemce sdělení**. Proměnných týkající se zdrojů, které mohou ovlivnit jedince, existuje velké množství. Velkou roli zde má důvěryhodnost daného zdroje, která však ovlivňuje daného jedince jen po dobu, kdy si ji daný jedinec pamatuje. S faktorem důvěryhodnosti je spojena odbornost člověka, který dané tvrzení předkládá a může být také významným zdrojem při

přesvědčování, o kterém by daný jedinec neměl vědět. V okamžiku, kdy si jej uvědomí, může dojít k odmítnutí informace. Na tomto principu funguje především reklama. V neposlední řadě je důležitá atraktivita daného mluvčího – snáze nás přesvědčí jedinec, který je nám sympatický. Proměnné týkající se sdělení obvykle souvisí se strukturou a obsahem dané zprávy, důraz by měl být kladen na důvěryhodnost, emocionální účinek a uplatnění pro daného jedince. Postoj, který daný jedinec, nebo-li příjemce sdělení zastává, ovlivňuje jeho přesvědčení, které, pokud je podobné, či shodné s novým sdělením, je přijímáno kladně, na rozdíl od přesvědčení, s kterým daný jedinec nesouhlasí. Lidé totiž jen neradi věnují pozornost něčemu, co je nezajímá a proto je tedy nutné věnovat pozornost dvěma fázím přesvědčování. Člověk nejdříve musí pochopit sdělení a především být připraven toto sdělení přijmout. Změnu postoje dále může ovlivnit inteligence, vůle a jiné psychické vlastnosti daného jedince (Hayesová, 2003, s. 106-111). Z tohoto tvrzení vyplývá, že existuje mnoho faktorů, které mohou ovlivnit změnu postojů. Veřejnost si mnohdy neuvědomuje, do jaké míry je svým okolím ovlivňována a mnohdy nevnímají ty faktory, které je ve změně postojů ovlivňují nejvíce.

Jaký je správný postup v případě, pokud je naším cílem změnit postoje daného jedince, vhodně popisuje následující:

Změna postoje by měla být navozována postupně a pozvolna. Zprvu je žádoucí dosáhnout polohy neutrálního postoje... teprve potom protikladného. Při nedodržení této zásady se původní postoj nejen nezmění, nýbrž zafixuje. (Šimčíková – Čížková, 2004, s. 103-104)

Na otázku, zda je možné redukovat i předsudek odpovídá Verešová (2007, s. 101-103) podle odborníků kladně a nastiňuje několik možností pro jeho zmírnění, případné odstranění. Podle teorie sociálního učení získávají děti negativní postoje prostřednictvím důležitých osob v jejich okolí, k čemuž přispívá i odměňování za osvojení těchto názorů prostřednictvím pochval. Setkání s osobou patřící do jiné skupiny formuje také postoj k ní.

Problematika změn postojů je široká, ale zároveň stěžejní pro práci s veřejností v oblasti postojů k bezdomovectví a bezdomovcům. V dnešní době dochází spíše k negativním změnám v této oblasti, které jsou ovlivněny například ze strany médií. Cílem odborníků a státu by měla být minimalizace či úplné odstranění těchto negativních postojů. K těmto snahám však zatím dochází především ze strany jednotlivých zařízení poskytujících pomoc bezdomovcům, a které se setkávají s mnohými překážkami jak ze strany veřejnosti, tak měst.

2.5 Postoje veřejnosti k bezdomovectví

Oblast postojů veřejnosti k bezdomovectví je stěžejní kapitolou pro praktickou část mé práce. Vzhledem k tomu, že postoje veřejnosti nejsou jednotné, pokusím se danou problematiku přiblížit z několika pohledů, umožňující vytvořit si vlastní názor na danou oblast.

Postoje společnosti k bezdomovectví jsou různé, pohybují se na škále, kde jedním extrémem je nekritický soucit a druhým pohrdání, nenávisť. Málokdy je však přístup laické veřejnosti k této problematice věcný a racionální, bývá silně ovlivněn emocemi a zkušenostmi s chováním jednotlivců z řad bezdomovců. Na základě jedné zkušenosti si člověk často vytvoří obrázek o všech bezdomovcích a bývá skálopevně přesvědčen o hloubce svého vhledu do celé této složité problematiky. (Průdková, Novotný, 2008, s. 26)

Společnost zaujímá k bezdomovcům tři základní postoje. **První** z nich je svržení viny na samotného bezdomovce, kdy jen on sám je příčinou svých problémů, proto, že se choval, či stále chová dle společnosti nesprávně. Na základě tohoto přístupu obvykle politici formují restriktivní politiku, jejímž cílem je odsunout bezdomovce na okraj měst, případně z určitých oblastí města. **Druhé** pojetí je chápáno jako strukturálně ekonomické, které považuje za příčinu bezdomovectví důsledek globalizace a dané ekonomiky, způsobující nezaměstnanost. **Třetí** pojetí je orientováno na systém sociální pomoci, její dostupnosti a schopnosti daného jedince jí využívat. (Dle Štěchové, Luptákové, Kopoldové, 2008, s. 32)

Postoje laické veřejnosti k bezdomovectví úzce souvisejí s atribuční chybou, která spočívá v tom, že neúspěchy druhých připisujeme jejich neschopnosti, či lenosti, zatímco za příčinu vlastních neúspěchů považujeme nepříznivé okolnosti. A naopak – úspěch druhých vidíme jako náhodu a vlastní úspěch připisujeme své pili, pečlivosti a vytrvalosti a vynaloženém úsilí. (Průdková, Novotný, 2008, s. 26)

Ačkoliv většina odborných prací zabývajících se problematikou postojů veřejnosti k bezdomovectví jej charakterizuje jako převážně negativní, najdou se však mezi nimi i ti, jež jsou ochotni nabídnout bezdomovcům pomoc.

Průdková, Novotný (2008, s. 27) uvádí, že se mezi veřejností stále najdou jedinci, jež jsou ochotni poskytnout bezdomovcům velkou část svého majetku, nocleh, případně jinou materiální pomoc, k čemuž je obvykle vedou různé motivy. Touha pomoci je však v tomto případě spíše kontraproduktivní a bez velkých výsledků či naděje na definitivní změnu.

Lidé k nim bývají lhostejní, někdy útočnější – to jsou-li obtěžováni, někdy krátkodobě a povrchně soucitní. (Koukolík, Drtilová, 1996, s. 220)

Štěchová, Luptáková a Kopoldová (2008, s. 32) uvádí, že bezdomovectví je v dnešní době spojeno s množstvím negativních stereotypů. Podle veřejných výzkumů je z pohledu veřejnosti bezdomovectví nejčastěji spojováno s kriminalitou, alkoholismem, drogovou závislostí, duševními i tělesnými nemocemi.

Typickou stereotypní představu veřejnosti o bezdomovectví vhodně vystihuje následující tvrzení:

Většinou jsou spíše plaší než útoční. Bývají špinaví, páchnou, žebrají, chybí jim zuby. Spí na kraji města, v zapomenutých boudách, pod mostem, nebo v okolí nádraží ve vyřazených vagónech, v kanálech, chodbách ke sklepu. Dopouštějí se malých krádeží. Na některých jsou jasné známky chronického tělesného nebo duševního onemocnění. Mnozí mají prvky chování drogově závislých lidí. Bývají vyhaslí, jsou cítit alkoholem, bývají tetovaní. (Koukolík, Drtilová, 1996, s. 220)

Můžeme říci, že většina společnosti vidí příčinu bezdomovectví v lenosti a neochotě pracovat, bez zájmu o změnu stávajícího života a návrat do společnosti. Mnozí přisuzují odpovědnost za situaci, do níž se bezdomovec dostal pouze jeho vině a nejčastěji spojují bezdomovce s kriminální činností, alkoholem a odmítáním či záměrným porušováním sociálního řádu. (Průdková, Novotný, 2008, s. 26)

Postoj veřejnosti vůči bezdomovcům do velké míry ovlivňují také média. Pokud bychom se zaměřili na náplň zpráv, které se týkají bezdomovectví, můžeme je rozdělit do dvou velkých skupin. První skupinu tvoří zprávy, jež jsou zaměřeny proti bezdomovcům a poukazují pouze na jejich negativní stránku, jejímž cílem je především odpoutat pozornost od důležitějších zpráv a prezentovat bezdomovce jako ty špatné. Tyto zprávy obvykle převažují. Druhou skupinu tvoří zprávy, jež se objevují ve zprávách v období výrazných změn počasí a přicházejících tuhých mrazů, které ukazují bezdomovce jako oběti a jejich cílem je vyvolat soucit a solidaritu, což obvykle ještě umocňuje období Vánoc, kdy se tyto zprávy objevují nejčastěji.

Kéž by skandalizování, pohoršování se a veřejné odsouzení postihlo raději podstaty a kořeny fenoménu bezdomovství než ty, kteří žebrají o naši pozornost a milosrdenství. (Hradečtí, 1996, s. 56)

Kdyby veřejnost tolik nelpěla na postojích společnosti vůči bezdomovcům, bylo by možné věnovat mnohem větší úsilí prevenci a řešení tohoto závažného problému.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 VÝZKUM

Pro praktickou část své práce jsem si zvolila kvantitativně orientovaný pedagogický výzkum.

Dle Chrásky (2007, s. 12) se jedná o záměrnou a systematickou činnost, při níž se empirickými metodami zkoumají hypotézy vztahující se k jednotlivým pedagogickým jevům.

Kvantitativně orientovaný výzkum je zahájen stanovením výzkumného problému, následně formulací jednotlivých hypotéz a jejich ověřování s cílem stanovení určitých závěrů.

Pro potřeby své práce jsem si zvolila vztahový výzkum, jehož cílem je zjistit, zda existuje vztah mezi zkoumanými jevy. Pro tento výzkum je charakteristické stanovení hypotéz.

Důležité je zmínit, že výsledky mého výzkumu není možné využít pro celou populaci, a že u veškerého plánovaného měření se může vyskytnout chyba ve výzkumu.

3.1 Výzkumný problém

Dle Chrásky (2007, s. 17) by měl být problém formulován do zcela konkrétní a jednoznačné podoby, nejlépe v podobě otázky.

Pro potřeby své práce jsem stanovila výzkumný problém do podoby:

Jaký je postoj obyvatel města Zlína k problematice bezdomovectví a bezdomovců na území tohoto města? Jaké jsou postoje obyvatel města Zlína ke stereotypu bezdomovce alkoholika a kriminálního delikventa? Jsou postoje humanitně vzdělaných obyvatel města Zlína k tomuto stereotypu stejné, nebo se liší od postojů nehumanitně vzdělaných obyvatel?

3.2 Výzkumné cíle

Pro potřeby svého výzkumu jsem si stanovila hlavní výzkumný cíl, jehož prostřednictvím chci zjistit, jaké jsou postoje obyvatel města Zlína k problematice bezdomovectví a bezdomovců na území města Zlína a jeho nejbližšího okolí.

Úkolem dílčích výzkumných cílů je zjistit, jaký je postoj obyvatel města Zlína ke stereotypu bezdomovce alkoholika a kriminálního delikventa na území tohoto města a zda jsou postoje humanitně vzdělaných obyvatel města Zlína ke stereotypu bezdomovce alkoholika a kriminálního delikventa stejné, nebo se liší od postojů nehumanitně vzdělaných obyvatel.

3.2.1 Hlavní výzkumný cíl

- I. Jaké jsou postoje obyvatel města Zlína k problematice bezdomovectví a bezdomovců na území tohoto města.

3.2.2 Dílčí výzkumný cíl

- I. Jaký je postoj obyvatel města Zlína ke stereotypu bezdomovce jako alkoholika a kriminálního delikventa na území tohoto města.
- II. Zda jsou postoje humanitně vzdělaných obyvatel města Zlína k tomuto stereotypu stejné, nebo se liší od postojů nehumanitně vzdělaných obyvatel.

3.3 Výzkumné otázky

3.3.1 Hlavní výzkumná otázka

- I. Jaký zaujímají obyvatelé města Zlína postoj k problematice bezdomovectví?

3.3.2 Dílčí výzkumné otázky

- I. Jakou mají obyvatelé města Zlína představu o typickém bezdomovci?
- II. Jaká je podle obyvatel města Zlína nejčastější příčina bezdomovectví?
- III. Je podle obyvatel města Zlína bezdomovectví spojeno s užíváním návykových látek?
- IV. Je podle obyvatel města Zlína bezdomovectví spojeno se zvýšenou trestnou činností?
- V. Jak si obyvatelé města Zlína vytvářejí názor na problematiku bezdomovectví?
- VI. Mají občané města Zlína osobní zkušenost s bezdomovci?
- VII. Představuje bezdomovec pro obyvatele města Zlína reálné ohrožení?
- VIII. Jak by obyvatelé města Zlína řešili problematiku bezdomovectví?

3.4 Hypotézy

Pro potřeby svého výzkumu jsem stanovila dvě hypotézy, které jsem se rozhodla ověřit testem nezávislosti chí-kvadrátu pro čtyřpolní tabulku, pro kterou je charakteristická tabulka se dvěma řádky a dvěma sloupci.

Dle Chrásky (2007, s. 82) můžeme tuto metodu využít v případě, kdy proměnné, mezi nimiž chceme ověřit vztah, mohou nabývat pouze dvou alternativních kvalit.

Hypotézy jsem si stanovila následovně:

1H0: *Postoje humanitně a nehumanitně vzdělaných jedinců ke kriminalitě bezdomovců, jsou stejné.*

1HA: *Postoje humanitně a nehumanitně vzdělaných jedinců ke kriminalitě bezdomovců, jsou rozdílné.*

2H0: *Postoje humanitně a nehumanitně vzdělaných jedinců k užívání návykových látek bezdomovci, jsou stejné.*

2HA: *Postoje humanitně a nehumanitně vzdělaných jedinců k užívání návykových látek bezdomovci, jsou rozdílné.*

3.5 Metoda výzkumu

Pro svoji bakalářskou práci jsem se rozhodla zvolit kvantitativně orientovaný pedagogický výzkum, jehož pozitiva spatřuji v umožnění kvalitního výzkumu a snadno ověřitelných výsledků mé práce, s možností oslovení co největšího počtu respondentů. Jeho jedinou nevýhodu spatřuji v tom, že výsledky mé práce není možné využít na celou populaci.

Metodou vhodnou pro sběr dat jsem stanovila dotazník.

Dle Chrásky (2007, s. 163) je dotazník soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně. Jeho jedinou nevýhodou spatřuje v tom, že respondenti mnohdy neuvádí to, jací ve skutečnosti jsou, ale to, jak sami sebe vnímají a chtějí vnímat.

Dotazník jsem pro svůj výzkum zvolila proto, že je určen většímu počtu respondentů, který jsem již na začátku svého výzkumu stanovila. Osobně si myslím, že dotazník mi umožní větší odstup a zobecnění, což mi následně umožní výsledky mého výzkumu považovat za platné a nijak osobně zbarvené, jak by tomu mohlo být u kvalitativního výzkumu.

Dotazník tvoří úvodní část, která mi umožnila se představit, přiblížit respondentům účel prováděného výzkumu a zároveň je informovala, že veškeré informace získané prostřednictvím dotazníku jsou anonymní a budou využity pouze pro potřeby mé práce.

První čtyři otázky jsou zaměřeny na pohlaví, věk, vzdělání a obor respondentů. Vlastní dotazník tvoří 19 otázek, z nichž se 4 podotázky vztahují k filtračním otázkám. Celkem bylo 11 uzavřených otázek s možností jednoho výběru, 1 uzavřená otázka alternativní, 3 otázky filtrační, 2 otázky otevřené, nebo-li nestrukturované, 1 otázka obsahující stupnicové položky a 1 otázka uzavřená s možností více výběrů. Podotázky týkající se filtračních otázek jsou 2 uzavřené otázky alternativní a 2 otázky uzavřené s možností více výběrů.

Po vytvoření dotazníku jsem provedla v období měsíce prosince 2011 předvýzkum, kterého se účastnilo celkem 10 respondentů. Následně jsem provedla konečnou úpravu jednotlivých otázek, tak, aby přesně vyhovovaly potřebám mého výzkumu.

Samotný výzkum jsem provedla v měsíci březnu roku 2012, po němž následovalo jeho vyhodnocení.

3.6 Výzkumný soubor

Pro výběr prvků do výzkumného vzorku jsem si zvolila záměrný výběr, pro který je charakteristické, že zde o výběru prvku nerozhoduje náhoda.

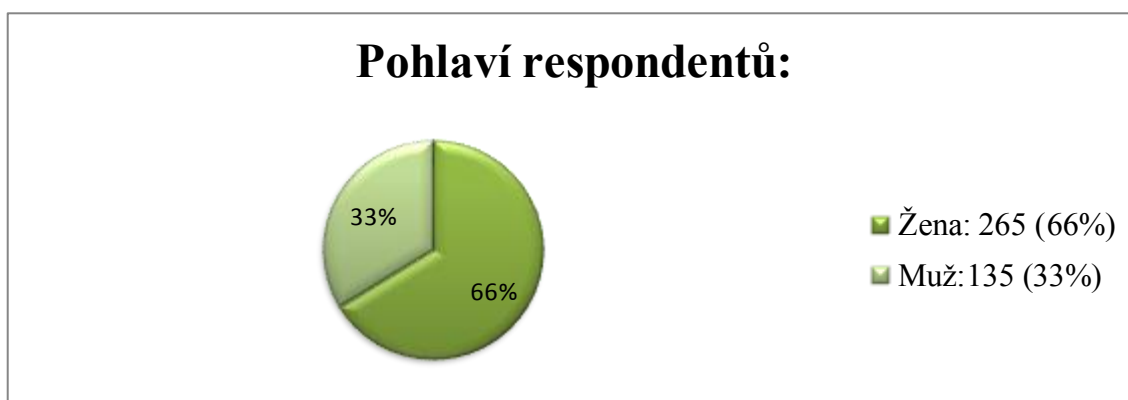
Dle Chrásky (2007, s. 22) může o výběru rozhodnout buď úsudek výzkumníka, nebo úsudek samotných zkoumaných osob.

Záměrný výběr může vzniknout několika způsoby, já jsem si pro potřeby své práce zvolila anketní výběr, jehož prostřednictvím se respondenti dostávají do výběru sami, na základě svého rozhodnutí.

Vzhledem k tomu, že má práce je zaměřena na postoje obyvatel města Zlína, byl dotazník směřován pouze osobám, které v městě Zlíně bydlí, případně z něj pochází.

Sběr jednotlivých dat jsem uskutečnila elektronicky v měsíci březnu 2012, prostřednictvím internetového portálu www.vyplnto.cz, jež mi umožnil získat co největší počet respondentů. Celkem bylo vyplněno 400 dotazníků, které byly využity ke zpracování. Návratnost dotazníků byla 70%.

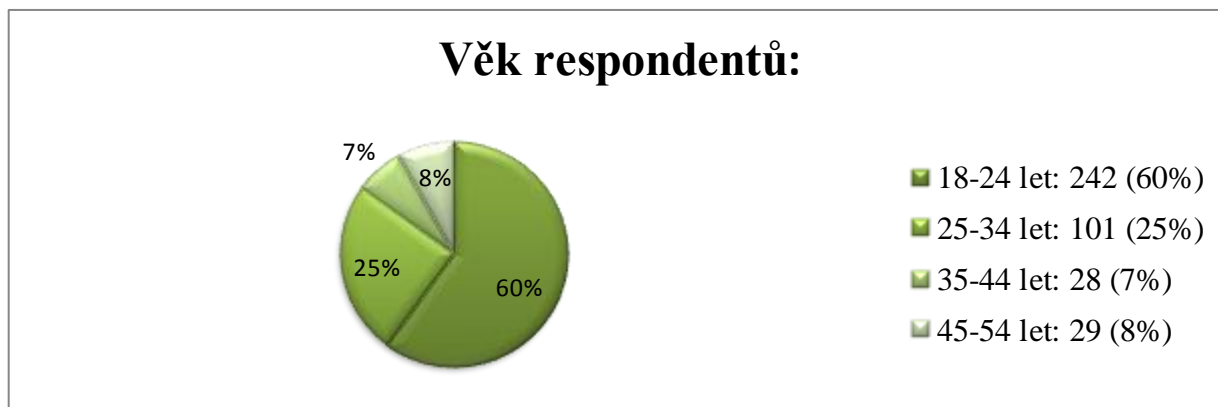
Kvantitativního výzkumu se zúčastnilo 400 respondentů, kteří byli následně rozděleni do tří kategorií z podle pohlaví (Graf 1), věku (Graf 2) a vzdělání (Graf 3) a (Graf 4).

Graf 1 Složení respondentů dle pohlaví.

Z grafu je patrné, že z celkového počtu 400 respondentů se výzkumu zúčastnilo celkem 66% žen a 33% mužů.

Komentář: Ochota mužů k vyplnění dotazníku je výrazně nižší, než u žen, podobně jako v mnohých jiných výzkumech. Ženy jsou k vyplnění dotazníků výrazně vstřícnější.

Graf 2 Složení respondentů dle věku.

Z grafu je patrné, že z celkového počtu 400 respondentů se výzkumu zúčastnilo 60% respondentů ve věku 18-24 let, 25% respondentů ve věku 25-34 let, 7% respondentů ve věku 35-44 let a 8% respondentů ve věku 45-54 let.

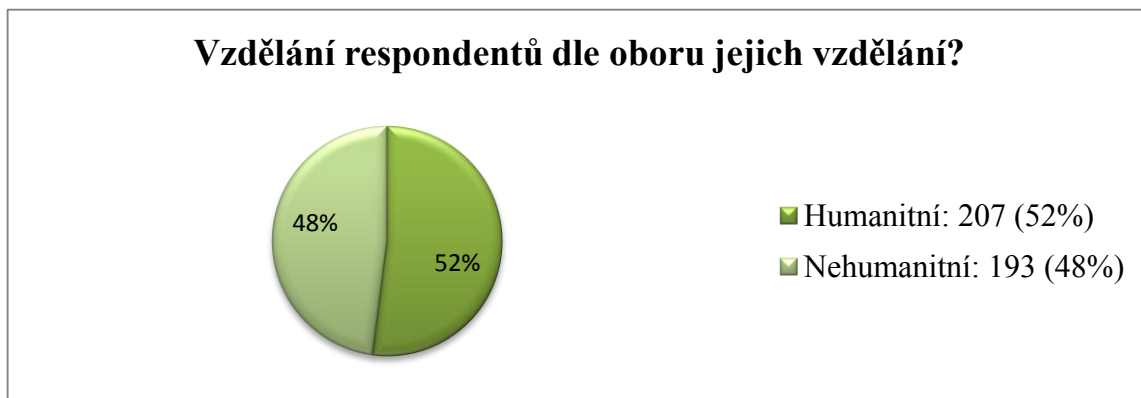
Komentář: Výzkumu se zúčastnila více než polovina respondentů ve věku do 34 let. Zájem o vyplnění dotazníku byl tedy překvapivě vyšší především ze strany mladších respondentů.

Graf 3 Složení respondentů dle nejvyššího dosaženého vzdělání.

Z grafu je patrné, že z celkového počtu 400 respondentů se výzkumu zúčastnilo 8% respondentů se základním vzděláním, 6% respondentů s ukončeným středoškolským vzděláním, 59% respondentů s ukončeným středoškolským vzděláním s maturitou, 3% respondentů s vyšším odborným vzděláním a 24% s vysokoškolským vzděláním.

Komentář: Velké zastoupení středoškolského vzdělání podle mě souvisí s nejvíce zastoupeným věkem vyplývajícím z předchozí položky v dotazníku.

Graf 4 Složení respondentů dle oboru jejich vzdělání (humanitní/nehumanitní).

Z grafu je patrné, že z celkového počtu 400 respondentů se výzkumu zúčastnilo celkem 52% humanitně vzdělaných respondentů a 48% nehumanitně vzdělaných respondentů.

Komentář: Poměrně vyrovnané rozdělení respondentů podle jejich oboru, mi umožní správné ověření hypotéz.

3.7 Způsob vyhodnocení dat

Vyhodnocení dotazníku již neprobíhalo prostřednictvím internetového serveru www.vyplnto.cz, ačkoliv jsem na něj měla dotazník zveřejněn. Tento server sice nabízí zpracování dat i vytvoření grafů a tabulek, ale já jsem se rozhodla zpracovat jednotlivá data získaná z dotazníku sama na základě jednotlivých odpovědí respondentů. Server mi tedy sloužil pouze k získání jednotlivých dat. Grafy a tabulky jsem vytvořila a zpracovala v programu Microsoft Word a Office 2007.

Celková návratnost dotazníků byla 70%.

Při vyhodnocení jsem se řídila pokyny Chráska (2007, s. 39), který při zpracovávání výsledků výzkumů obvykle doporučuje postupovat podle následujících kroků:

- a) uspořádání dat a sestavení tabulek četností
- b) grafické znázornění naměřených dat
- c) výpočet charakteristik polohy a rozptýlení

Nominální data získaná z vyhodnocení dotazníku jsem zpracovala do podoby tabulek a grafů, které obsahují jak relativní, tak absolutní četnost. Relativní četnost je označena %.

Pro ověření platnosti jednotlivých hypotéz jsem zvolila metodu v podobě testu dobré schody chí-kvadrátu pro čtyřpolní tabulku, která plně vyhovuje potřebám mého výzkumu.

Dle Chrásky (2007, s. 73) je nutno nejdříve formulovat nulovou a alternativní hypotézu, o jejichž přijmutí, či odmítnutí, rozhodneme na základě testování nulové hypotézy.

Při testu dobré schody chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku jsem postupovala následovně:

- I. Stanovila jsem nulovou a alternativní hypotézu.
- II. Vytvořila jsem tabulku obsahující získané hodnoty.
- III. Podle vzorce
$$\chi^2 = n \cdot \frac{(ad-bc)^2}{a+b \cdot a+c \cdot b+d \cdot (c+d)}$$
 vypočítáme hodnotu chí-kvadrátu.
- IV. Výslednou hodnotu porovnáme s kritickou hodnotou pro 1 stupeň volnosti a zvolenou hladinu významnosti (0,01).
- V. Na základě srovnání mohu přijmout či odmítnout nulovou hypotézu.

4 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU A JEHO INTERPRETACE

Cílem následující kapitoly je vyhodnocení a interpretace jednotlivých dílčích otázek, jež mi umožní následné vyhodnocení výzkumu.

4.1 Vyhodnocení výzkumných otázek a jejich interpretace

Výzkumná otázka č. I: **Jakou mají obyvatelé města Zlína představu o typickém bezdomovci?**

K této výzkumné otázce se v dotazníku vztahují položky č. 5, 17.

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Špinavý	122	31
Zapáchající	98	25
Opilý	9	25
Zanedbaný	41	10
Jiná odpověď	40	10
Celkem	400	100

Tabulka 2 *Nejčastěji použítá slova respondentů popisující jejich typickou představu bezdomovce.*

Položka číslo 5 byla v dotazníku položena prostřednictvím otevřené, nebo-li nestrukturované otázky, ve které měli respondenti heslovitě popsat vlastní představu typického bezdomovce. Z jejich odpovědí jsem vybrala 4 nejčastější, zbytek zařadila do položky Jiná odpověď.

Nejčastějším označením typického bezdomovce bylo špinavý, které napsalo 31% respondentů, následovalo slovo zapáchající, které bylo použito 25% respondentů, slovo opilý použilo 25% respondentů, slovo zanedbaný pak 10% respondentů, zbylých 10% respondentů napsalo jinou odpověď.

Komentář: Zajímavým zjištěním bylo, že názory obyvatel města Zlína jsou převážně negativně zaměřené.

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Zapáchá	307	34
Obtěžuje mě	181	20
Cítím lítost/soucit	176	19
Cítím se ohrožen/a	120	13
Mám strach	91	10
Netýká se mě	36	36
Celkem	911	100

Tabulka 3 Čím je pro respondenty specifická přítomnost bezdomovce?

Položka číslo 17 byla v dotazníku položena v podobě uzavřené otázky s možností více výběrů.

Z měření vyplývá, že pro 34% dotázaných obyvatel města Zlína je pro přítomnost bezdomovce specifický zápach, 20% obyvatel se cítí obtěžováno, 19% dotázaných obyvatel cítí soucit, případně lítost, 13% se cítí být v přítomnosti bezdomovce ohroženo, 10% obyvatel má strach a 4% obyvatel se přítomnost bezdomovce netýká.

Komentář: Ačkoliv se v původní verzi dotazníku odpověď „zapáchá“ nevyskytovala, na doporučení jsem ji do dotazníku zařadila. K mému překvapení byla nejčastěji zvolenou možností.

Odpověď na výzkumnou otázku:

Představu typického bezdomovce pro obyvatele města Zlína můžeme označit za výrazně negativně zaměřenou.

Většina respondentů považuje bezdomovce za špinavé, zapáchající, opilé a zanedbané jedince, což sice potvrzuje představu zjevného bezdomovce, kterou jsem charakterizovala ve své teoretické části, ale neodpovídá zbylým dvěma typologiím. Obyvatelé města Zlína tedy vztahují tuto představu na všechny bezdomovce bez výjimky.

Pro přítomnost bezdomovce je u obyvatel města Zlína nejtypičtější zápach, z kterého pak mohou vyplývat další obtěžující pocity.

Výzkumná otázka č. II: **Jaká je podle obyvatel města Zlína nejčastější příčina bezdomovectví?**

K této výzkumné otázce se v dotazníku vztahuje položka č. 6.

Odpořed'	Průměrné pořadí	Rozptyl
Závislost na návykových látkách	1,877	1,6
Výpověď z práce/nezaměstnanost	2,457	1,59
Rozvod/rozpad partnerství	3,216	1,451
Odchod z dětského domova	3,696	1,148
Dlouhodobá nemoc, invalidita	3,754	1,286

Tabulka 4 Příčiny bezdomovectví dle respondentů

Položka číslo 6 byla v dotazníku položena v podobě stupnicové položky, kdy respondenti měli podle sebe seřadit příčiny bezdomovectví od nejzávažnější po nejméně závažnou. K vyhodnocení otázky jsem využila aritmetický průměr, s kterým souvisí výpočet rozptylu, nebo-li směrodatné odchylky.

Dle Chrásky (2007, s. 54) rozptyl charakterizuje kolísání jednotlivých hodnot kolem aritmetického průměru.

Komentář: Za poměrně překvapivé můžeme považovat, že dlouhodobá nemoc, či invalidita se ocitla na posledním místě, i přesto, že je jedním z hlavních důvodů, proč se lidé na ulici ocitají.

Odpořed' na výzkumnou otázku:

Z výzkumu vyplývá, že dotázaní obyvatelé města Zlína považují za nejčastější příčinu bezdomovectví závislost na návykových látkách, poté výpověď z práce či nezaměstnanost, následuje rozvod či rozpad manželství, odchod z dětského domova a dlouhodobou nemoc, či invaliditu.

Výzkumná otázka č. III: **Je podle obyvatel města Zlína bezdomovectví spojeno s užíváním návykových látek?**

K této výzkumné otázce se v dotazníku vztahují položky č. 7, 8, 9, 10.

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	326	82
Ne	74	18
Celkem	400	100

Tabulka 5 *Existuje podle respondentů spojitost bezdomovectví s užíváním návykových látek?*

Položka číslo 7 byla v dotazníku položena prostřednictvím uzavřené otázky s možností jednoho výběru. Jedná se o filtrační otázku.

Z měření vyplývá, že 82% dotázaných obyvatel města Zlína spojuje bezdomovectví s užíváním návykových látek, zatímco pouze 18% dotázaných obyvatel města Zlína bezdomovectví s užíváním návykových látek nespojuje.

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Alkohol	323	42
Cigarety	243	31
Toluen, ředidla	141	18
Tvrdé drogy	66	8
Jiná odpověď	6	1
Celkem	779	100

Tabulka 6 *Jaké návykové látky bezdomovci podle respondentů nejčastěji užívají?*

Položka číslo 8 byla v dotazníku položena v podobě uzavřené otázky alternativní, s možností více výběrů. Otázka se vztahuje k filtrační otázce č. 7.

Z měření vyplývá, že dotázaní obyvatelé města Zlína označují za bezdomovci nejčastěji užívanou návykovou látkou v 42% alkohol, v 31% cigarety, v 18% toluen, či ředidlo, v 8% pak tvrdé drogy a 1% dotázaných uvedlo jinou odpověď.

Komentář: Zajímavostí je, že alkohol je respondenty považován za častěji užívanou návykovou látku, než cigarety. Bezdomovci na nákup alkoholu obvykle potřebují peníze, zatímco cigarety si v mnohých případech obstarávají sběrem nedopalků z odpadkových košů či země. Z těch následně balí nové cigarety, případně kouří samotné nedopalky, v extrémních případech literatura popisuje sběr bylin, které bezdomovci také využívají ke kouření. Náklady na pořízení cigaret jsou podle mého názoru mnohem nižší, než na nákup alkoholu.

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Touha utéci	212	65
Závislost	95	29
Forma zábavy	13	13
Tlak okolí	6	6
Celkem	326	100

Tabulka 7 Jaké návykové látky podle respondentů bezdomovci nejčastěji užívají?

Položka číslo 9 byla v dotazníku položena v podobě uzavřené otázky alternativní, s možností více výběrů. Otázka se vztahuje k filtrační otázce č. 7.

Z měření vyplývá, že dotázaní obyvatelé města Zlína považují za hlavní příčinu užívání návykových látek bezdomovci v 65% z touhy utéci z bezvýchodné situace, v 29% z důvodu závislosti, v 13% jako formu zábavy a z pouhých 2% z tlaku okolí.

Komentář: Zajímavé je zjištění, že pouhých 29% respondentů považuje za příčinu užívání návykových látek závislost na nich. Veřejnost se spíše přiklání k tvrzení, že na bezdomovce působí bezvýchodnost dané situace.

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Krádeží	218	67
Žebráním	59	18
Prací	6	2
Jiná odpověď	117	13
Celkem	400	100

Tabulka 8 *Jak si bezdomovci podle respondentů obstarávají peníze na nákup návykových látek?*

Položka číslo 10 byla v dotazníku položena v podobě uzavřené otázky alternativní, s možností jednoho výběru. Otázka se vztahuje k filtrační otázce č. 7.

Měřením bylo zjištěno, že 67% dotázaných obyvatel města Zlína si myslí, že bezdomovci si peníze na nákup návykových látek obstarávají prostřednictvím krádeže, 18% žebráním, pouhé 2% prací a 13% jiným způsobem.

Komentář: Nejčastější jinou odpovědí byl zdroj financí v podobě sociálních dávek. Množství bezdomovců na ně však nemá nárok. Nejčastěji z důvodu ztráty dokladů, z absence trvalého bydliště, z neochoty či bezmoci při kontaktu s úřady.

Odpověď na výzkumnou otázku:

Z výzkumu vyplývá, že obyvatelé města Zlína souhlasí se stereotypní představou bezdomovce jako uživatele návykových látek.

Za bezdomovci nejčastěji užívané návykové látky považují alkohol a cigarety, za méně časté pak toluen, ředidla a tvrdé drogy.

Jako nejčastější příčinu užívání návykových látek považují obyvatelé města Zlína touhu bezdomovce utéci z bezvýchodné situace, což podle mého názoru poukazuje na fakt, že část obyvatel města Zlína si uvědomuje, jak náročný a ničující život na ulici je.

Zajímavým zjištěním bylo, že obyvatelé města Zlína považují za nejčastější způsob obstarání financí na návykovou látku bezdomovci krádež, což do značné míry potvrzuje stereotyp bezdomovce jako kriminálního delikventa, což však následný výzkum významně nepotvrzuje.

Výzkumná otázka č. IV: **Je podle obyvatel města Zlína bezdomovectví spojeno se zvýšenou trestnou činností?**

K této výzkumné otázce se v dotazníku vztahují položky č. 11, 12, 13.

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	202	51
Ne	198	49
Celkem	400	100

Tabulka 9 *Je podle respondentů bezdomovectví spojeno se zvýšenou trestnou činností?*

Položka číslo 11 byla v dotazníku položena v podobě uzavřené otázky s možností jednoho výběru. Jedná se o filtrační otázku.

Z měření vyplývá, že 51% dotázaných obyvatel města Zlína spojuje bezdomovectví se zvýšenou trestnou činností, zatímco zbylých 49% bezdomovectví se zvýšenou činností nespojuje. Není tedy možné jednoznačně říci, který z postojů dotázaní obyvatelé města Zlína zaujímají.

Komentář: V rámci svého výzkumu jsem předpokládala výraznější rozdíly mezi souhlasným a nesouhlasným tvrzením respondentů.

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Způsob obživy	164	80
Vlastní vůle	11	5
Revolta proti společnosti	10	5
Tlak ostatních bezdomovců	7	3
Jiná odpověď	10	6
Celkem	202	100

Tabulka 10 *Jaké jsou příčiny páchaní trestné činnosti bezdomovců podle respondentů?*

Položka číslo 12 byla v dotazníku položena v podobě uzavřené otázky alternativní s možností jednoho výběru. Otázka se vztahuje k filtrační otázce č. 11.

Měřením bylo zjištěno, že 80% dotázaných obyvatel města Zlína považuje za příčinu páchání trestných činů bezdomovci jejich způsob obživy, 5% obyvatel si myslí, že bezdomovci takto revoltují proti společnosti, 5% bezdomovců páchá podle obyvatel města Zlína trestnou činnost z vlastní vůle, 3% jsou k trestné činnosti podle obyvatel dotlačeni ostatními bezdomovci a 6% respondentů zaujímá jiný názor.

Komentář: Jiné odpovědi obvykle obsahovaly vyjádření respondentů o závažnosti trestných činů, které spatřují spíše v přestupcích, či drobných krádežích, nikoliv však v rozsáhlé trestné činnosti, k čemuž se přikláním i ve své teoretické části. Mezi nejčastěji zmiňovanou trestnou činností patřily pak krádeže kovů, případně jídla a alkoholu v prodejnách.

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Oběti	205	51
Pachatelé	195	49
Celkem	400	100

Tabulka 11 *Jsou bezdomovci z pohledu respondentů pachatelé, či oběti trestného činu?*

Položka číslo 13 byla v dotazníku položena prostřednictvím uzavřené otázky s možností jednoho výběru.

Z měření vyplývá, že 51% dotázaných obyvatel města Zlína považuje bezdomovce za oběti trestných činů, zatímco 49% označuje bezdomovce jako pachatele. Názory respondentů jsou tedy poměrně vyrovnané.

Komentář: Překvapivým zjištěním bylo, že obyvatelé města Zlína nemají výraznou stereotypní představu o bezdomovci, jako o pachateli trestných činů a dokonce se lehce přiklání k možnosti, že bezdomovci jsou spíše jejich obětí. Je však důležité si připomenout, že v rámci postojů se lidé mnohdy přiklání k té možnosti, kterou považují za správnou, nikoliv tu, která je podle nich pravdivá.

Odpověď na výzkumnou otázku:

Z výzkumu vyplývá, že obyvatelé města Zlína nejsou převážně stereotypně zaměřeni proti bezdomovcům jako kriminálním delikventům. Nejčastější příčinu páchaní trestných činů vidí veřejnost v jediné možnosti bezdomovců, jak se uživit, nikoliv však v záměrné činnosti páchané z vlastní vůle. Zajímavým zjištěním bylo také to, že obyvatelé města Zlína nepovažují bezdomovce převážně za pachatele trestných činů, ale přiklání se lehce k označení bezdomovců jako jejich obětí.

Výzkumná otázka č. V: Jak si obyvatelé města Zlína vytvářejí názor na problematiku bezdomovectví?

K této výzkumné otázce se v dotazníku vztahují položky č. 14, 15, 16.

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	135	34
Ne	50	12
Nevím	215	54
Odpověď	400	100

Tabulka 12 *Sdílí respondenti svůj názor na bezdomovce s většinou společnosti?*

Položka číslo 14 byla v dotazníku položena prostřednictvím uzavřené otázky s možností jednoho výběru.

Měřením bylo zjištěno, že 54% dotázaných obyvatel města Zlína neví, zda sdílí svůj názor na bezdomovce s většinou společnosti, 34% dotázaných obyvatel považuje svůj názor za shodný se společností a 12% svůj názor se společností nesdílí.

Komentář: Zajímavým zjištěním bylo, že 54% obyvatel neví, zda svůj názor sdílí s většinou společnosti. Pravděpodobným vysvětlením je to, že respondenti neznají, či si nejsou jisti, jaký názor na bezdomovce ve společnosti převládá, ale objevuje se zde i možnost, že se pouze chtěli vyhnout přímé odpovědi.

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano, je to pro můj názor důležité	40	10
Ne, není to pro můj názor důležité	360	90
Celkem	400	100

Tabulka 13 *Je schopen respondent si udělat názor na bezdomovce sám, či je ovlivněn ostatními?*

Položka číslo 15 byla v dotazníku položena prostřednictvím uzavřené otázky s možností jednoho výběru.

Z měření vyplývá, že 90% dotázaných obyvatel města Zlína je schopno si názor na bezdomovce vytvořit samo a není pro jejich názor důležité to, co si myslí jejich okolí, zatímco pouhých 10% považuje názor svého okolí za důležitý a své názory na něm zakládá.

Komentář: Jedno z nejpřekvapivějších zjištění po vyhodnocení jednotlivých otázek mého výzkumu. Pokud respondenti odpovídali na danou otázku pravdivě, je až zarážející, jak pevně je zakořeněn stereotyp bezdomovce mezi veřejností. Pokud by si lidé vytvářeli názor na bezdomovce na základě vlastních osobních zkušeností, předpokládám, že by pohled na bezdomovce převládající ve společnosti rozhodně nebyl tak negativně zaměřen, jak tomu ve skutečnosti je.

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Myslím, že informace v médiích jsou zkreslené	360	91
Myslím, že informace v médiích jsou objektivní	40	9
Celkem	400	100

Tabulka 14 *Podávají média podle respondentů ucelený pohled na problematiku bezdomovectví?*

Položka číslo 16 byla v dotazníku položena prostřednictvím uzavřené otázky s možností jednoho výběru.

Z měření vyplývá, že 91% dotázaných obyvatel města Zlína považuje informace pocházející z médií za zkreslené a podávají společnosti pouze takové informace, které společnost zajímají, zatímco pouhých 9% dotázaných obyvatel města Zlína si myslí, že informace poskytované médiu jsou objektivní a nejsou vybírány jen podle zajímavosti.

Komentář: Zjištění, že respondenti v 91% považují informace v médiích za zkreslené, bylo pro mě velmi překvapivé, neboť právě z nich si lidé, mnohdy nezáměrně, osvojují negativně zaměřené stereotypy směřované proti bezdomovcům. Proč v případě, že lidé nepovažují informace zprostředkované médiu za věrohodné, jsou právě média považovaná za stěžejní v tvorbě postojů v oblasti bezdomovectví? Podle mého názoru je hlavním důvodem to, že lidé nad sdělením již nepřemýšlí a přijímají jej v podobě, která je jim nabízena, bez potřeby jeho vlastního hodnocení.

Odpověď na výzkumnou otázku:

Z výzkumu vyplývá, že více než polovina obyvatel města Zlína neví, zda sdílí svůj názor na bezdomovce s většinou společnosti, zatímco zbylá většina se s názorem veřejnosti na bezdomovce ztotožňuje.

Většina obyvatel města Zlína uvádí, že si názor na bezdomovce vytváří na základě vlastního rozhodnutí a popírá, že by v tvorbě postojů v oblasti bezdomovectví byla ovlivňována společností a jejími názory. Dle mého názoru si lidé jen do malé míry uvědomují to, jak je názory společnosti ovlivňují a pokud tomu tak je, jen neradi si dané zjištění připouštějí.

Většina obyvatel města Zlína považuje informace o bezdomovcích podávané médiu za zkreslené a nevěrohodné.

Ačkoliv výsledky výzkumu poukazují na snahu obyvatel města Zlína vytvářet si názory a postoje vůči bezdomovectví na základě vlastních zkušeností, údaje vyplývající ze zbytku dotazníku s tímto tvrzením plně nesouhlasí. Pokud by obyvatelé města Zlína vytvářeli své postoje pouze na vlastních zkušenostech, případně informacích, které jsou schopni sami vyhodnotit, myslím si, že by se objevovalo mnohem méně negativně zaměřených postojů, než tomu ve skutečnosti je.

Výzkumná otázka č. VI: **Mají občané města Zlína osobní zkušenost s bezdomovci?**

K této výzkumné otázce se v dotazníku vztahují položky č. 18, 20, 21.

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	275	69
Ne	125	31
Celkem	400	100

Tabulka 15 *Mají respondenti osobní zkušenost s bezdomovci?*

Položka číslo 20 byla v dotazníku položena prostřednictvím uzavřené otázky s možností jednoho výběru. Jedná se o otázku filtrační.

Prostřednictvím měření vyplývá, že 69% dotázaných obyvatel města Zlína, má bližší osobní zkušenost v bezdomovci, zatímco 31% dotázaných obyvatel města Zlína zatím bližší osobní zkušenost s bezdomovci nemá. Jako osobní zkušenost je považována jakákoliv zkušenost, při níž došlo ke kontaktu obyvatele s bezdomovcem.

Komentář: Poměrně velké procento respondentů uvedlo, že v minulosti mělo osobní zkušenost s bezdomovci. Dle mého názoru je to jeden z hlavních faktorů ovlivňující formování a změnu postojů veřejnosti k bezdomovcům.

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Spíše negativní	207	71
Spíše pozitivní	14	5
Žádné	20	7
Jiná odpověď	34	11
Celkem	275	100

Tabulka 16 *Jaké pocity měli respondenti při osobní zkušenosti?*

Položka číslo 21 byla v dotazníku položena v podobě uzavřené otázky alternativní, s možností jednoho výběru. Otázka se vztahuje k filtrační otázce č. 20.

Z měření vyplývá, že 77% dotázaných obyvatel města Zlína měla spíše negativní pocity při osobním setkání s bezdomovcem, 5% dotázaných obyvatel mělo spíše pozitivní pocity při osobním setkání, 7% dotázaných obyvatel nemělo pocity žádné a 11% dotázaných obyvatel uvedlo jinou odpověď.

Komentář: Bylo by zajímavé zjistit, na základě čeho respondenti posuzují danou osobní zkušenost jako negativní a zda se jedná pouze o objektivní, či subjektivní posouzení dané situace. V rámci jiných odpovědí byly nejčastěji uváděné smíšené pocity respondentů, kteří nepovažovali ani jednu z možností za správnou a v jejich postojích převažující.

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	315	79
Ne	44	11
Nevadí mi to	41	10
Celkem	400	100

Tabulka 17 *Je snahou respondentů vyhnout se kontaktu s bezdomovci?*

Položka číslo 18 byla v dotazníku položena prostřednictvím uzavřené otázky s možností jednoho výběru.

Z měření vyplývá, že 79% dotázaných obyvatel města Zlína se snaží kontaktu s bezdomovci vyhnout, 11% dotázaných obyvatel města Zlína se kontaktu s bezdomovci nevyhýbá a 10% obyvatel kontakt s bezdomovci nevádí.

Komentář: Zajímavých zjištěním bylo, jak velké procento respondentů se snaží kontaktu s bezdomovci vyhnout.

Odpověď na výzkumnou otázku:

Z následujících zjištění je možné říci, že většina respondentů již v kontaktu s bezdomovcem někdy v minulosti byla a můžeme tedy předpokládat, že tímto setkáním byly jejich postoje do jisté míry ovlivněny, případně změněny. Není jednoznačně možné říci, zda došlo k pozitivní, či negativní změně postojů, každopádně osobní zkušenost

respondenta s bezdomovcem můžeme považovat za jednu z hlavních situací, která postoj obyvatel města Zlína formuje.

Osobní zkušenosti založené na reálném setkání s bezdomovcem jsou ze strany respondentů do velké míry negativní, což znamená, že tyto zkušenosti značně ovlivňují postoje daných jedinců a mohou tak posilovat stereotypy, které v oblasti bezdomovectví panují.

Většina obyvatel města Zlína se snaží kontaktu s bezdomovci vyhnout. V rámci práce s postoji veřejnosti by bylo rozumné zaměřit se na důvody, které jsou příčinou tohoto vyhýbavého chování. Do jisté míry můžeme vycházet z předchozích otázek, museli bychom však zároveň vycházet z předpokladu, že vyhýbání je založeno na předchozí osobní zkušenosti. Pokud by tomu tak nebylo, můžeme předpokládat, že jedinec se snaží bezdomovci vyhnout na základě stereotypů, či předsudků, které nejsou založeny na jeho vlastní zkušenosti a mohou být do určité míry ovlivnitelné.

Otázka č. VII: Představuje bezdomovec pro obyvatele města Zlína reálné ohrožení?

K této výzkumné otázce se v dotazníku vztahují položky č. 19, 22.

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	220	55
Ne	180	45
Celkem	400	100

Tabulka 18 *Očekávají respondenti problémy, či komplikace, pokud se v jejich okolí nachází bezdomovec?*

Položka číslo 19 byla v dotazníku položena prostřednictvím uzavřené otázky s možností jednoho výběru.

Z měření vyplývá, že 55% dotázaných obyvatel města Zlína očekává problémy, či komplikace, pokud se v jejich okolí vyskytuje bezdomovec, zatímco 45% dotázaných obyvatel města Zlína problémy či komplikace v přítomnosti bezdomovce neočekává.

Komentář: Zástupci města Zlína se často potýkají s názory veřejnosti, které jsou výrazně negativně zaměřeny na přítomnost bezdomovců ve městě. Tu se dle mého názoru snaží řešit, aniž by se zaměřili na to, co vyvolává tyto negativní reakce a místo prevence, případně odstranění příčin se spíše zaměřují na odsunutí bezdomovců na okraje měst, či do méně obydlených zón, kde bezdomovci nebudou tolik na očích a budou vyvolávat méně nespokojených reakcí obyvatel.

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ano	124	31
Ne	276	69
Celkem	400	100

Tabulka 19 Představuje bezdomovec pro veřejnost reálné ohrožení?

Položka číslo 22 byla v dotazníku položena prostřednictvím uzavřené otázky s možností jednoho výběru.

Měřením bylo zjištěno, že pro 69% dotázaných obyvatel města Zlína nepředstavuje přítomnost bezdomovce reálné ohrožení, zatímco pro 31% dotázaných obyvatel města Zlína bezdomovec reálné ohrožení představuje.

Komentář: Pozitivním zjištěním je, že většina dotázaných respondentů nepovažuje bezdomovce za reálné ohrožení.

Odpověď na výzkumnou otázku:

Z výsledků výzkumu vyplývá, že odpovědi na otázku, zda obyvatelé města Zlína očekávají nějaké komplikace v případě, že se v jejich okolí vyskytuje bezdomovec, byly poměrně vyrovnané a nedošlo tedy k výraznému přiklonění se k jedné z variant, které by umožnilo potvrzení či vyvrácení stereotypní představy. Ta je nejčastěji uváděna v podobě obav z komplikací či problémů, které si veřejnost obvykle spojuje s přítomností bezdomovce.

Pozitivně orientovaným zjištěním bylo, že většina obyvatel města Zlína nepovažuje bezdomovce za reálné ohrožení. Podle mého názoru by v opačném případě bylo mnohem obtížnější pracovat s postoji obyvatel. V okamžiku, kdy se jedinec cítí ohrožen, případně opravdu ohrožován je, dochází v mnohých případech k upevnění postoje v přirozené snaze jedince bránit se a k následnému upevnění stereotypu, který v dané oblasti přetrvává.

Výzkumná otázka č. VIII. **Jak by obyvatelé města Zlína řešili problematiku bezdomovectví?**

K této výzkumné otázce se v dotazníku vztahuje položka č. 23.

Položka číslo 23 byla v dotazníku položena prostřednictvím otevřené, nestrukturované otázky v podobě: „**Jak byste řešili problematiku bezdomovectví ve Zlíně?**“

Odpovědi na danou otázku jsem se rozhodla rozdělit do tří kategorií podle toho, zda jsou pozitivně, negativně, či neutrálně orientovány v oblasti bezdomovectví. Z každé kategorie jsem vybrala pět nejčastějších odpovědí.

Mezi nejčastější pozitivně zaměřené odpovědi obyvatelé města Zlína uváděli zajištění nezbytného bydlení v podobě azylových domů, bytů, či ubytoven, zajištění základních životních potřeb, sehnání zaměstnání, veřejné sbírky ošacení, jídla či jiných potřeb a motivaci k návratu do běžného života.

Komentář: Zajímavým nápadem pro obstarávání jídla byla dohoda s restauracemi a jinými stravovacími zařízeními, které by neprodané jídlo (například z denního menu) z daného dne darovali bezdomovcům.

Mezi nejčastěji negativně zaměřené odpovědi obyvatelé města Zlína uvádí časté kontroly policejních hlídek, vytlačování bezdomovců na okraje měst či neobydlených částí, eliminovat závislé a těžce nemocné bezdomovce, nezájem bezdomovců o pomoc či neřešitelnost daného problému.

Komentář: Podle mého názoru nejčastěji se vyskytující odpovědí na danou problematiku ve společnosti vystihuje odpověď: „Odstranit je z centra a hlavních tepen a zřít jim nějaké "ghetto" za městem, kde nebudou nikomu vadit.“

Mezi nejčastěji neutrálně zaměřené odpovědi obyvatel města Zlína můžeme zařadit například nepovažování daného problému za tak palčivý, aby jej bylo nutné řešit, nevědomost obyvatel, nezájem či demotivace k řešení či neorientování v dané oblasti.

Odpověď na výzkumnou otázku:

Můžeme říci, že postoje k řešení problematiky bezdomovectví jsou do velké míry individuální a jak pozitivně, tak negativně zaměřené. Ne všichni obyvatelé města Zlína považují problematiku bezdomovectví za palčivý problém a nemají potřebu či chuť jej řešit.

4.2 Vyhodnocení hypotéz

První hypotézu jsem vypočítala testem nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku.

Zvolila jsem proto hladinu významnosti 0,01 a stupeň volnosti $f = 1$. Stupeň volnosti jsem vypočítala podle vzorce: $f = (r - 1) * (s - 1)$ kdy r = počet řádků a s = počet sloupců.

Pro potřeby své práce jsem definovala humanitní vzdělání jako takové vzdělání, které se týká člověka a společnosti a nehumanitní vzdělání pak pro zbylé oblasti.

1H0: Postoje humanitně a nehumanitně vzdělaných jedinců ke kriminalitě bezdomovců, jsou stejné.

1HA: Postoje humanitně a nehumanitně vzdělaných jedinců ke kriminalitě bezdomovců, jsou rozdílné.

	ANO	NE	Σ
HUMANITNÍ	118	90	208
NEHUMANITNÍ	86	106	192
Σ	204	196	400

Tabulka 20 Výpočet 1. hypotézy.

$$x^2 = 400 \cdot \frac{(118 \cdot 106 - 90 \cdot 86)^2}{208 \cdot 204 \cdot 196 \cdot 192}$$

$$x^2 = 5,694842036$$

Zjišťujeme, že vypočítaná hodnota x^2 je menší, než hodnota kritická $\chi^2_{0,01(1)} = 6,635$, proto **přijímáme nulovou hypotézu**.

Nulová hypotéza uvádí, že mezi postoji humanitně a nehumanitně vzdělaných jedinců ke kriminalitě bezdomovců **není statisticky významný rozdíl**.

Druhou hypotézu jsem vypočítala testem nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku. Zvolila jsem proto hladinu významnosti 0,01 a stupeň volnosti $f = 1$. Stupeň volnosti jsem vypočítala podle vzorce: $f = (r - 1) * (s - 1)$ kdy r = počet řádků a s = počet sloupců.

Pro potřeby své práce jsem definovala humanitní vzdělání jako takové vzdělání, které se týká člověka a společnosti a nehumanitní vzdělání pak pro zbylé oblasti.

2H0: Postoje humanitně a nehumanitně vzdělaných jedinců k užívání návykových látek bezdomovci, jsou stejné.

2HA: Postoje humanitně a nehumanitně vzdělaných jedinců k užívání návykových látek bezdomovci, jsou rozdílné.

	ANO	NE	Σ
HUMANITNÍ	177	31	208
NEHUMANITNÍ	151	41	192
Σ	328	72	400

Tabulka 21 Výpočet 2. hypotézy.

$$x^2 = 400 \cdot \frac{(177 \cdot 41 - 31 \cdot 151)^2}{208 \cdot 328 \cdot 72 \cdot 192}$$

$$x^2 = 2,814367484$$

Zjišťujeme, že vypočítaná hodnota x^2 je menší, než hodnota kritická $\chi^2_{0,01(1)} = 6,635$, proto **přijímáme nulovou hypotézu**.

Nulová hypotéza uvádí, že mezi postoji humanitně a nehumanitně vzdělaných jedinců k užívání návykových látek bezdomovci **není statisticky významný rozdíl**.

4.3 Doporučení pro praxi

Teoretická část mé práce může být využita pro zvýšení informovanosti o bezdomovectví v řadách široké veřejnosti, na veřejných setkáních, případně prostřednictvím médií. Může být aplikovaná na školách v rámci přiblížení daného tématu mladší věkové kategorii, u které je možné předpokládat snadnější ovlivnitelnost v oblasti postojů.

Praktická část mé práce může být použita některým ze zařízení, které pracují s cílovou skupinou, tedy s bezdomovci, v oblasti města Zlína a jeho nejbližšího okolí. Výzkum jim může nastínit či přiblížit jednotlivé postoje obyvatel města Zlína a usnadnit tak následnou práci při kontaktu s veřejností.

O konkrétní využití mé práce projevil zájem Azylový dům Samaritán Otrokovice, který mi nabídl možnost uveřejnění výsledků výzkumů v jejich občasníku Samaritán.

Jedním z dalších možných využití, je nabídnutí výsledků mého výzkumu, zastupitelstvu města Zlína a příslušným orgánům, které se neustále potýkají s nespokojenými názory jeho obyvatel na problematiku bezdomovectví.

Praktická část mé práce může dále sloužit jako podklad pro další výzkumné práce v dané problematice.

Pro konkrétní využití své práce jsem se pokusila zpracovat výsledky výzkumné části do osmi hlavních bodů zahrnující stěžejní problémy, které podle mého názoru způsobují negativní postoje veřejnosti k problematice bezdomovectví, a na které by bylo vhodné se v práci s postojí veřejnosti zaměřit. Jednotlivé body vycházejí z výsledků výzkumu a jsou založeny na oblastech, které obyvatelům města Zlína v problematice bezdomovectví vadí nejvíce.

- I. Zajištění pravidelné bezplatné hygieny
- II. Zajištění čistého oděvu, případně jeho údržby
- III. Snížit dostupnost alkoholu a jeho užívání na veřejných prostranstvích
- IV. Prevence závislosti na návykových látkách a případná návaznost na její léčbu
- V. Možnost legálního a dostupného přívýdělku
- VI. Omezit nežádoucí shromažďování na veřejných prostranstvích města vytvořením prostor k tomu určeným (v zimě například „sedárny“)
- VII. Rozšířit a zpřístupnit poradenství pro bezdomovce
- VIII. Zvýšit informovanost veřejnosti o dané problematice

4.4 Závěr praktické části

Z výzkumu vyplývá, že není možné stanovit jednotný závěr týkající se postojů obyvatel města Zlína ke stereotypu bezdomovce alkoholika a kriminálního delikventa.

Zatímco výsledky týkající se zneužívání návykových látek naznačují, že obyvatelé mají bezdomovectví pevně spojeno s jejich užíváním, výsledky v oblasti kriminality jsou poměrně vyrovnané.

Nejčastější odpovědí na otázku, jakou návykovou látku podle obyvatel města Zlína bezdomovci užívají, byl alkohol. Ten se překvapivě umístil ve výsledcích i před cigaretami. Zajímavé bylo zjištění, že za nejčastější příčinu užívání návykových látek obyvatelé nepovažují závislost, ale především touhu bezdomovce utéci z bezvýhodné situace. Stereotypně je však podle mého názoru zaměřena představa, jak si podle obyvatel města Zlína bezdomovci obstarávají peníze na nákup návykových látek, kde více než většina z nich zvolila odpověď krádež, což do jisté míry odporuje výsledkům z oblasti kriminality.

Předpoklad, že budou u obyvatel města Zlína převládat stereotypy v oblasti kriminality bezdomovců, se nepotvrdil, ačkoliv byla krádež vyhodnocena jako nejčastější způsob obstarávání financí na návykové látky. Na odpověď na otázku, zda je podle obyvatel města Zlína bezdomovectví spojeno se zvýšenou trestnou činností, není možné jednoznačně odpovědět, neboť rozdíly v procentuální hodnotě jsou nepatrné, lehce přikloněné k souhlasnému tvrzení. Podobně nejednoznačné výsledky se objevují také u otázky, zda obyvatelé města Zlína považují bezdomovce spíše za pachatele, či oběti trestných činů, kdy se pouze lehce přiklánějí k označení bezdomovců jako obětí. Příčiny pak překvapivě nejčastěji nespátřují ve vlastní vůli bezdomovce, ale především ve způsobu a jediné možnosti obživy.

Ačkoliv předpokladem mého výzkumu bylo, že obyvatelé města Zlína budou převážně negativně stereotypně zaměřeni proti bezdomovcům v oblasti návykových látek a kriminální činnosti, tento předpoklad se naplnil jen částečně a nikoliv tak výrazně negativně zaměřen, jak uvádí literatura.

V postojích obyvatel města Zlína jsou znatelné stereotypy, které jsou výrazně zaměřené proti bezdomovcům. Zároveň se však objevuje chápavý přístup a tolerance, kterou vyvolává vědomí, že život na ulici není dobrovolnou volbou bezdomovce a veškeré

jeho činy jsou snahou o přežití v podmínkách, které si mnozí z řad veřejnosti nedokáží ani představit.

V případě předpokladu, že humanitně vzdělaní jedinci budou mít odlišné - především pak pozitivně orientované – postoje v otázce stereotypu bezdomovce alkoholika a kriminálního delikventa, nedošlo k potvrzení hypotéz. Naopak, z vyhodnocení hypotéz vyplývá, že mezi postoji humanitně a nehumanitně vzdělaných jedinců k užívání návykových látek a kriminalitě bezdomovců není statisticky významný rozdíl.

Obecné postoje obyvatel města Zlína k problematice bezdomovectví a bezdomovců není možné v žádném případě hodnotit a prezentovat komplexně.

V typické představě bezdomovce a jeho přítomnosti u obyvatel města Zlína převládají stereotypy platné pro zjevné bezdomovectví, spojené především se zápachem, se špínou, s nedodržováním hygieny a s opilostí.

U užívání návykových látek bezdomovci byl stereotyp bezdomovce, jako alkoholika výzkumem potvrzen. Mezi nejčastěji užívané návykové látky dle obyvatel patří alkohol a cigarety. Nejčastěji uváděná příčina užívání návykových látek u bezdomovců je podle obyvatel města Zlína překvapivě touha utéci z bezvýchodné situace, která značně procentuálně převýšila i závislost.

V oblasti trestné činnosti nebyl stereotyp bezdomovce jako kriminálního delikventa přímo potvrzen. Nejčastěji uváděnou příčinou páchaní trestných činů bezdomovci, byl způsob obživy. Obyvatelé města Zlína se dokonce lehce přiklání k označení bezdomovců, jako obětí trestných činů.

Pro obyvatele města Zlína není názor společnosti na bezdomovectví důležitý, většina z nich ani neví, jaký názor u veřejnosti převládá. Informace z médií považují za zkreslené a neobjektivní.

Většina obyvatel Zlína má s bezdomovci osobní zkušenost, u které převládaly spíše negativní pocity.

Bezdomovci pro obyvatele města Zlína nepředstavují reálné nebezpečí, přesto však očekávají problémy či komplikace, pokud se bezdomovec v jejich okolí nachází.

Na výsledky výzkumné části mé práce se chystám v budoucnu navázat dalšími výzkumy, které umožní další využití mé práce v praxi.

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila na problematiku bezdomovectví, která je podle mého názoru jedním z vážných problémů dnešní společnosti. S jejím rozvojem a modernizací dochází k zvýraznění rozdílů mezi jednotlivými společenskými vrstvami, k prohloubení chudoby a rizik z ní plynoucích. Mezi krajní riziko můžeme zařadit právě bezdomovectví.

Na toto téma již bylo napsáno velké množství závěrečných prací, které se však obsahově do velké míry shodují a nepřinášejí žádné nové poznatky, či zjištění. Mnohé z nich do teoretických východisek striktně zařazují pouze ty informace, týkající se bezdomovectví a bezdomovců a snaží se vyhýbat obsahu přímo zaměřenému na výzkumnou část své práce. Rozhodla jsem se, že na tento systém navázat nechci, a pokusila jsem se napsat teoretickou část své práce tak, aby plně odpovídala potřebám výzkumu a přinesla jen takové informace, které považuji za podstatné.

Při zpracování své bakalářské práce jsem nenarazila na výrazné překážky, které by mi zabránily v další práci, přesto jsem se však setkala s množstvím negativních ohlasů na mnou zvolené téma. Mezi nejčastější názory laické veřejnosti patřilo to, že dané téma nemá smysl zkoumat, že v dané oblasti není možné dosáhnout žádné změny, a že veškeré výsledky mého výzkumu jsou předem jasné. Čím hlouběji jsem se však do dané problematiky dostávala, tím jsem nabývala přesvědčení, že úsilí věnované této práci má smysl.

Cílem mého výzkumu bylo zjistit, jaké postoje zaujímají obyvatelé města Zlína k problematice bezdomovectví a bezdomovců, zda souhlasí se stereotypní představou bezdomovce alkoholika a kriminálního delikventa a zda je možné najít rozdíly v postojích humanitně a nehumanitně vzdělaných obyvatel města Zlína k tomuto stereotypu.

Ačkoliv není možné stanovit jednotný závěr vycházející z výzkumné části mé práce, podařilo se mi dokázat, že výsledky vyplývající z výzkumu nepotvrdily očekávané výsledky veřejnosti a mohou se stát jedním z nástrojů, umožňující snahu o změnu v dané oblasti. Konkrétní výsledky výzkumu jsem podrobně rozebrala v závěru praktické části své práce.

Výhodu své práce spatřuji v tom, že jednotlivé i souhrnné výsledky výzkumu je možné využít v praxi, což ač je cílem mnohých závěrečných prací, jen málo z nich opravdu dané

poznatky v praxi využije. Praktická část mé práce najde uplatnění jak v jednotlivých zařízeních poskytujících služby bezdomovcům ve Zlíně a jeho nejbližším okolí, ale také jako inspirace k mnohým změnám na území města Zlína, které by mohly vést k pozitivnímu ovlivnění postojů jeho obyvatel k problematice bezdomovectví.

Na výsledky své práce bych v budoucnu ráda navázala v podobě dalších, bližších výzkumů, zaměřujících se na zjištění, která vyplynula v průběhu zpracování praktické části mé práce. Konkrétně se jedná například o oblast vytváření postojů k problematice bezdomovectví, která podle výsledků mého výzkumu dopadla asi nejpřekvapivěji.

Postoje veřejnosti k problematice bezdomovectví jsou významným faktorem v utváření předsudků a stereotypů v této oblasti. Možná, kdyby veřejnost věnovala více úsilí pochopení a tolerance v oblasti bezdomovectví, přistupovaly by města, kraje či státy v dané oblasti mnohem zodpovědněji a necítily by se bezdomovectvím a bezdomovci pouze obtěžována. Mnohdy pro samou zaslepenost zapomínáme, že bezdomovci nebyli lidmi, ale že stále jimi jsou, a že si zaslouží stejné podmínky pro život, jako každý z nás.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ALLPORT, Gordon, 1935 cit. podle HEWSTONE, Miles a Wolfgang STROEBE, 2006. *Sociální psychologie*. Praha: Praha. ISBN 80-7367-092-5.
- [2] ALLPORT, Gordon, W., 2004. *O povaze předsudků*. Přeložil Eduard GEISSLER. Praha: Prostor. ISBN 80-7260-125-3.
- [3] BURTON, Greame a Jan JÍRÁK, 2001. *Úvod do studia médií*. Brno: Barrister & Principal. ISBN 80-85947-67-6.
- [4] ČESKO, 14. březen 2006. Zákon č. 108 o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů české republiky*, částka 37, s. 1257-1258. ISSN 1211-1244. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/>.
- [5] FALDYNA, Zdeněk, 2008. Alkohol a lidé bez domova. In: *Zdravotnická péče a bezdomovectví*. Olomouc: Charita Olomouc. s. 35-38. ISBN 978-80-254-3656-1.
- [6] FONTANA, David, 2003. *Psychologie ve školní praxi*. Vyd. 2. Přeložil Karel BALCAR. Praha: Portál. ISBN 80-7178-626-8.
- [7] GIDDENS, Anthony, 1999. *Sociologie*. Přeložil Jan JAŘAB. Praha: Argo. ISBN 80-7203-124-4.
- [8] HAASOVÁ, Jana, 2010. Typologie lidí na ulici. In: *Jak se žije na ulici – zjevné bezdomovectví*. Olomouc: Charita Olomouc. s. 7-12. ISBN 978-80-254-8895-9.
- [9] HAYESOVÁ, Nicky, 1993. *Základy sociální psychologie*. Vyd. 3. Přeložila Irena ŠTĚPANÍKOVÁ. Praha: Portál. ISBN 80-7178-763-9.
- [10] HRADECKÁ Vlastimila a Ilja HRADECKÝ, 1996. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*. Praha: Naděje. ISBN 80-902292-0-4.
- [11] HRADECKÝ, Ilja, 1998. Bezdomovství v České republice. In: *Sborník ze semináře na téma bezdomovství v Evropě*. Olomouc: Naděje. ISBN 80-902292-3-9.
- [12] HRADECKÝ, Ilja et al., 2007. *Definice a typologie bezdomovství*. Praha: Naděje. ISBN 978-80-86451-13-8. Dostupné také z: <http://www.nadeje.cz/vz/dtbezdm.pdf>
- [13] CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu. Základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [14] JANEBOVÁ, Radka, 1999. Proces vzniku a stádia bezdomovectví. *Sociální práce/ Sociální práce*, č. 4, s. 27-28.

- [15] KOLLÁRIK, Teodor et al., 1993. *Sociálna psychológia*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo. ISBN 80-08-01828-3.
- [16] KOUKOLÍK, František a Jana DRTILOVÁ, 1996. *Vzpoura deprivantů. O špatných lidech, skupinové hlouposti a uchvácené moci*. Praha: Makropulos. ISBN 80-901776-8-9.
- [17] KRECH, David a Richard S. CRUTCHFIELD a Egerton L. BALLACHEY, 1968. *Človek v spoločnosti : základy sociálnej psychologie*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied. ISBN 7106768.
- [18] LOKŠA, Jozef, 2007. *Základy sociálnej psychologie*. Ružomberok: Pedagogická fakulta Katolíckej univerzity. ISBN 978-80-8084-173-7.
- [19] MATOUŠEK, Oldřich, 2008. *Slovník sociální práce*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Naděje. ISBN 978-80-7367-368-0.
- [20] NAKONEČNÝ, Milan, 1997. *Encyklopedie obecné psychologie*. Praha: Academia. ISBN 80-200-0625-7.
- [21] NAKONEČNÝ, Milan, 2009. *Sociální psychologie*. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1679-9.
- [22] PETRUSEK, Miroslav et al., 1997. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-164-1.
- [23] PRŮDKOVÁ, Táňa a Přemysl NOVOTNÝ, 2008. *Bezdomovectví*. Praha/Kroměříž: Triton. ISBN 978-80-7387-100-0.
- [24] SEDLÁKOVÁ, Renáta, 2002 cit. podle SIROVÁTKA, Tomáš, 2002. *Menšiny a marginalizované skupiny v České republice*. Brno: MU FSS a Georgetown. ISBN 80-210-2791-6.
- [25] ŠEBESTÍK, Zdeněk, 2008. Bezdomovectví z pohledu Policie ČR. In: *Zdravotnická péče a bezdomovectví*. Olomouc: Charita Olomouc. s. 25-31. ISBN 978-80-254-3656-1.
- [26] ŠIMÍČKOVÁ – ČÍŽKOVÁ, Jitka, 2004. *Přehled sociální psychologie*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Paleckého. ISBN 80-244-0929-1.
- [27] ŠTĚCHOVÁ, M., M. LUPTÁKOVÁ a B. KOPOLDOVÁ, 2008. *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. ISBN 978-80-7338-069-4. Dostupné také z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/344.pdf>.

[28] THOMPSON, Neil, 1997. *Anti-discriminatory practice*. London: Macmillan. ISBN: 0333693698.

[29] VEREŠOVÁ, Marcela et al., 2011. *Sociálna psychológia: človek vo vzťahoch*. Nitra: Enigma Publishing. ISBN 978-80-89132-47-8.

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 Složení respondentů dle pohlaví.	41
Graf 2 Složení respondentů dle věku.	42
Graf 3 Složení respondentů dle nejvyššího dosaženého vzdělání.	42
Graf 4 Složení respondentů dle oboru jejich vzdělání (humanitní/nehumanitní).	43
Graf 5 Nejčastěji použitá slova popisující typickou představu bezdomovce z pohledu respondentů.	74
Graf 6 Existuje podle respondentů spojitost bezdomovectví s užíváním návykových látek?	74
Graf 7 Jaké návykové látky bezdomovci podle respondentů nejčastěji užívají?.....	75
Graf 8 Které návykové látky dle respondentů bezdomovci nejčastěji užívají?	75
Graf 9 Jak si bezdomovci podle respondentů obstarávají peníze na nákup návykových látek?	76
Graf 10 Je podle respondentů bezdomovectví spojeno se zvýšenou trestnou činností?	76
Graf 11 Příčiny páchaní trestné činnosti bezdomovců dle respondentů.	77
Graf 12 Jsou bezdomovci z pohledu respondentů pachatelé, či oběti trestného činu?	77
Graf 13 Sdílejí respondenti svůj názor na bezdomovce s většinou společnosti?	78
Graf 14 Je schopen respondent si udělat názor na bezdomovce sám, či je ovlivněn ostatními?	78
Graf 15 Podávají média podle respondentů ucelený pohled na problematiku bezdomovectví?	79
Graf 16 Čím je pro respondenty specifická přítomnost bezdomovce?	79
Graf 17 Je snahou respondentů vyhnout se kontaktu s bezdomovci?	80
Graf 18 Očekávají respondenti problémy, či komplikace, pokud se v jejich okolí vyskytne bezdomovec?	80
Graf 19 Mají respondenti bližší osobní zkušenost s bezdomovci?	81
Graf 20 Jaké pocity měli respondenti při této osobní zkušenosti?	81
Graf 21 Představuje bezdomovec pro veřejnost reálné ohrožení?	82

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 <i>Česká verze evropské typologie ETHOS</i>	18
Tabulka 2 <i>Nejčastěji použitá slova respondentů popisující jejich typickou představu bezdomovce.</i>	45
Tabulka 3 <i>Čím je pro respondenty specifická přítomnost bezdomovce?</i>	46
Tabulka 4 <i>Příčiny bezdomovectví dle respondentů</i>	47
Tabulka 5 <i>Existuje podle respondentů spojitost bezdomovectví s užíváním návykových látek?</i>	48
Tabulka 6 <i>Jaké návykové látky bezdomovci podle respondentů nejčastěji užívají?</i>	48
Tabulka 7 <i>Jaké návykové látky podle respondentů bezdomovci nejčastěji užívají?</i>	49
Tabulka 8 <i>Jak si bezdomovci podle respondentů obstarávají peníze na nákup návykových látek?</i>	50
Tabulka 9 <i>Je podle respondentů bezdomovectví spojeno se zvýšenou trestnou činností?</i>	51
Tabulka 10 <i>Jaké jsou příčiny páchaní trestné činnosti bezdomovců podle respondentů?</i>	51
Tabulka 11 <i>Jsou bezdomovci z pohledu respondentů pachatelé, či oběti trestného činu?</i>	52
Tabulka 12 <i>Sdílí respondenti svůj názor na bezdomovce s většinou společnosti?</i>	53
Tabulka 13 <i>Je schopen respondent si udělat názor na bezdomovce sám, či je ovlivněn ostatními?</i>	54
Tabulka 14 <i>Podávají média podle respondentů ucelený pohled na problematiku bezdomovectví?</i>	54
Tabulka 15 <i>Mají respondenti osobní zkušenost s bezdomovci?</i>	56
Tabulka 16 <i>Jaké pocity měli respondenti při osobní zkušenosti?</i>	56
Tabulka 17 <i>Je snahou respondentů vyhnout se kontaktu s bezdomovci?</i>	57
Tabulka 18 <i>Očekávají respondenti problémy, či komplikace, pokud se v jejich okolí nachází bezdomovec?</i>	58
Tabulka 19 <i>Představuje bezdomovec pro veřejnost reálné ohrožení?</i>	59
Tabulka 20 <i>Výpočet 1. hypotézy.</i>	61
Tabulka 21 <i>Výpočet 2. hypotézy.</i>	62

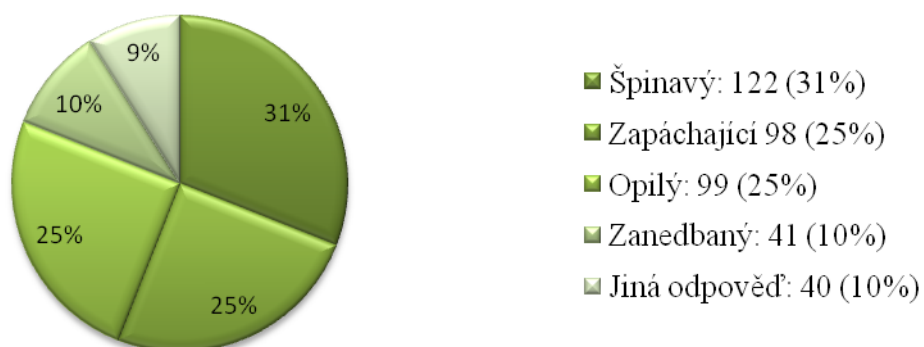
SEZNAM PŘÍLOH

P I Grafy

P II Dotazník

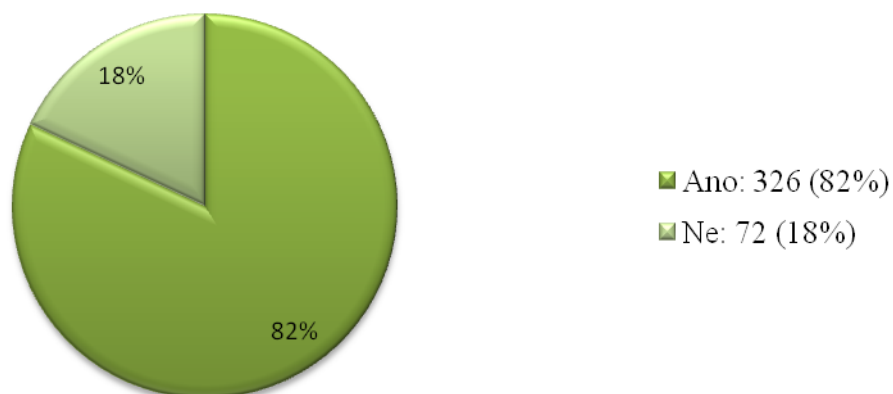
PŘÍLOHA P I: GRAFY

Nejčastěji použitá slova, či slovní spojení popisující typickou představu bezdomovce z pohledu respondentů:

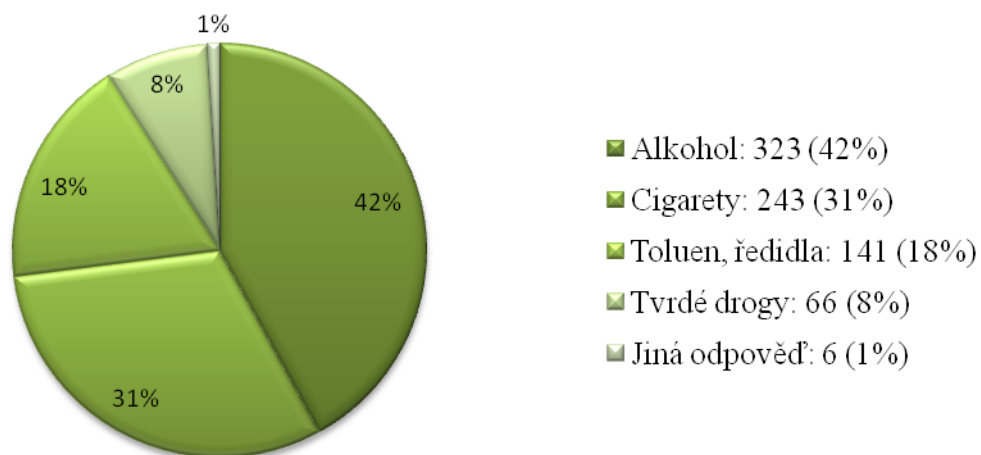
Graf 5 Nejčastěji použitá slova popisující typickou představu bezdomovce z pohledu respondentů.

Je podle respondentů bezdomovectví spojeno s užíváním návykových látek?

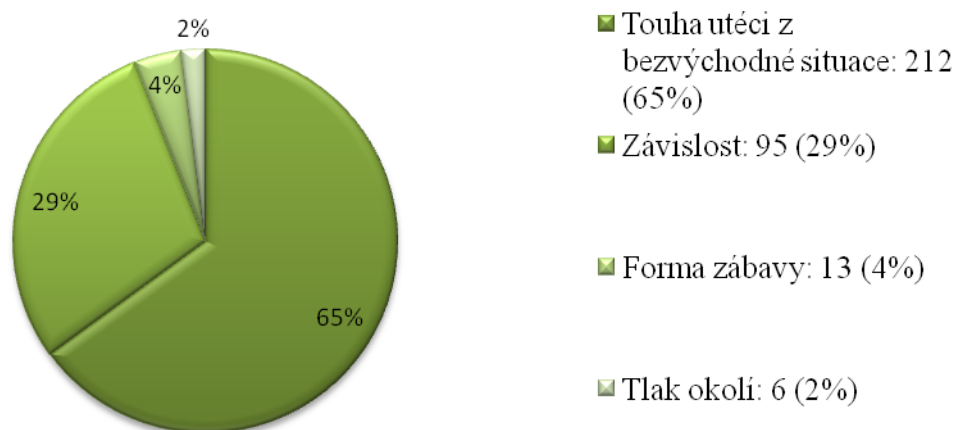
Graf 6 Existuje podle respondentů spojitost bezdomovectví s užíváním návykových látek?

Jaké návykové látky bezdomovci nejčastěji zneužívají? Možné maximálně 3 odpovědi.

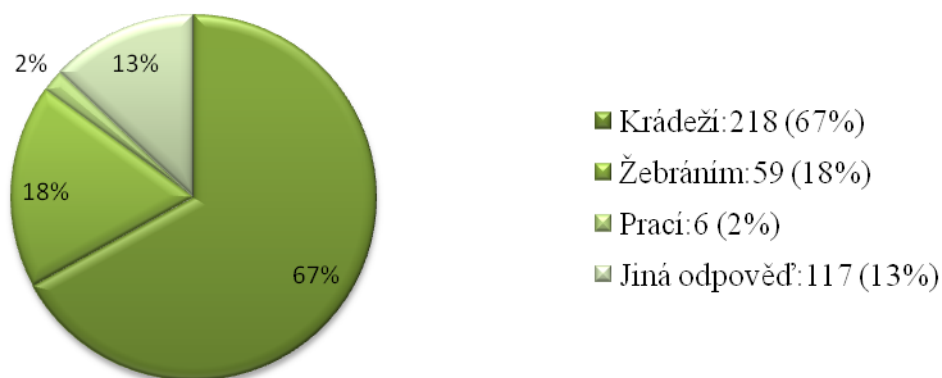
Graf 7 Jaké návykové látky bezdomovci podle respondentů nejčastěji užívají?

Proč podle respondentů bezdomovci návykové látky užívají?

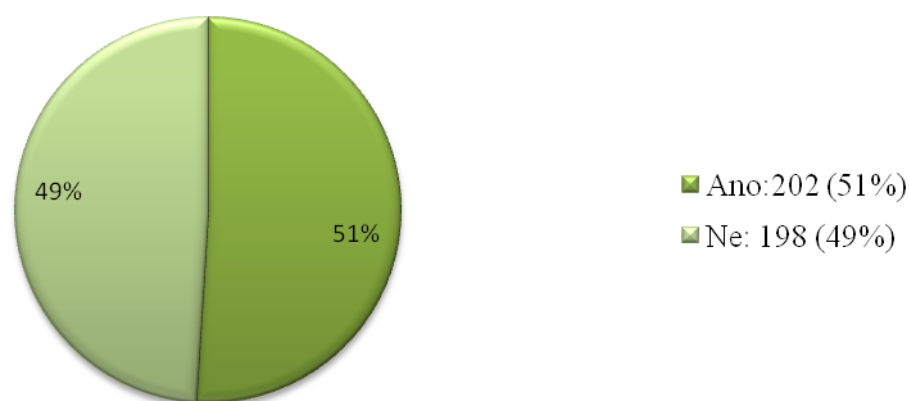
Graf 8 Které návykové látky dle respondentů bezdomovci nejčastěji užívají?

Jak si podle respondentů bezdomovci obstarávají peníze na nákup návykových látek?

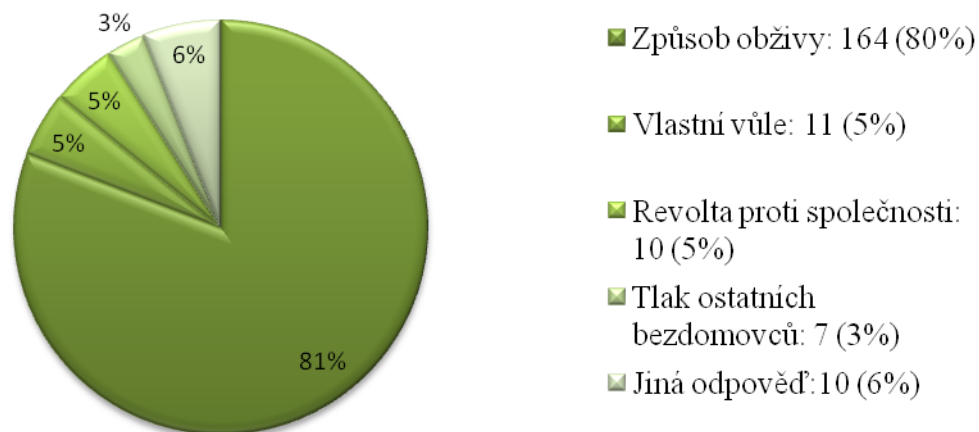
Graf 9 Jak si bezdomovci podle respondentů obstarávají peníze na nákup návykových látek.

Je podle respondentů bezdomovectví spojeno se zvýšenou trestnou činností?

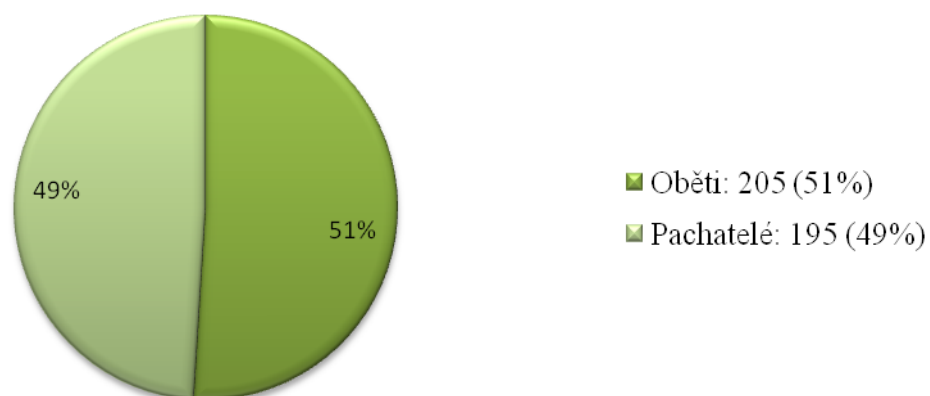
Graf 10 Je podle respondentů bezdomovectví spojeno se zvýšenou trestnou činností?

Proč podle respondentů bezdomovci páchají trestné činy?

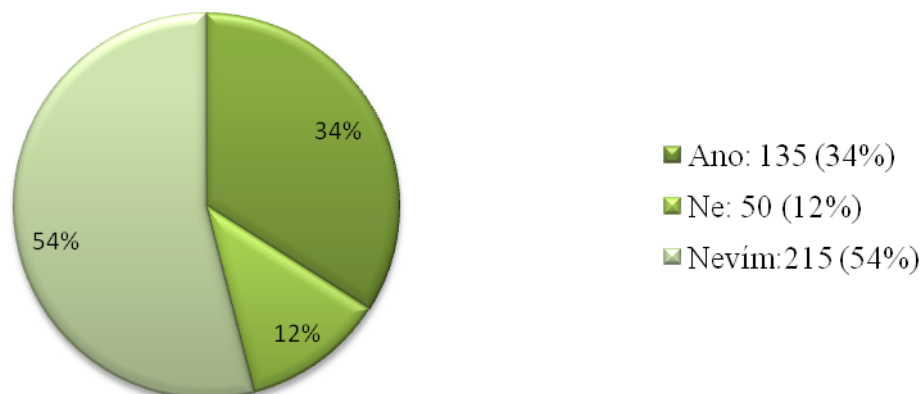
Graf 11 Příčiny páchaní trestné činnosti bezdomovců dle respondentů.

Jsou podle respondentů bezdomovci spíše pachatelé, či oběti trestného činu?

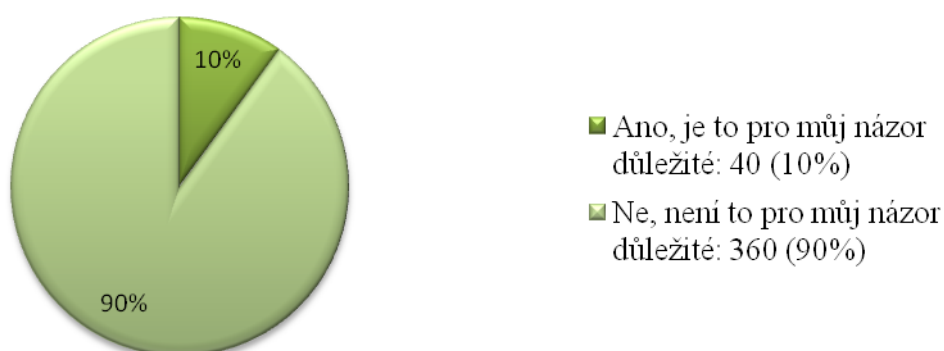
Graf 12 Jsou bezdomovci z pohledu respondentů pachatelé, či oběti trestného činu?

Myslíte si, že sdílíte svůj názor na bezdomovce s většinou společnosti?

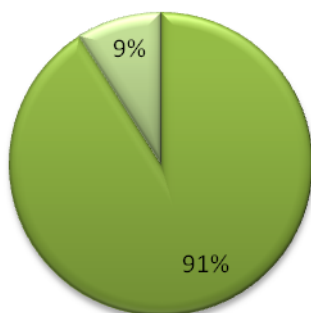
Graf 13 *Sdílí respondenti svůj názor na bezdomovce s většinou společnosti?*

Je pro názor respondentů důležité to, co si myslí ostatní, nebo jsou schopni si názor na bezdomovce udělat sami?

Graf 14 *Je schopen respondent si udělat názor na bezdomovce sám, či je ovlivněn ostatními?*

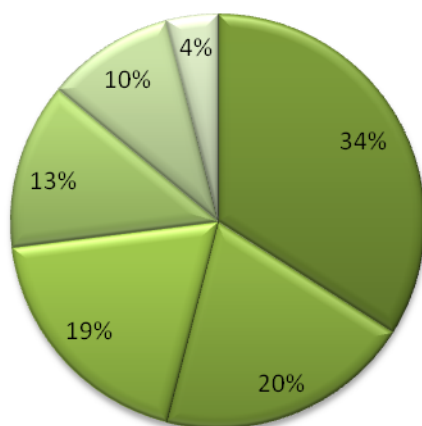
Myslí si respondenti, že média (rádio, televize, noviny, internet) podávají společnosti ucelený pohled na bezdomovectví, nebo vybírají pouze takové informace, které společnost zajímají?

- Myslím, že informace v médiích jsou zkreslené: 360 (91%)
- Myslím, že informace v médiích jsou objektivní: 40 (9%)

Graf 15 Podávají média podle respondentů ucelený pohled na problematiku bezdomovectví?

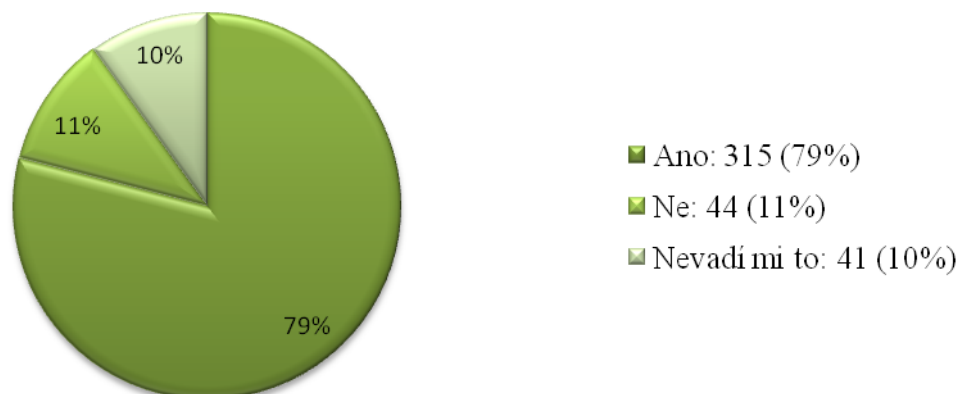
Čím je pro respondenty specifická přítomnost bezdomovce?

- Zapáchá: 307 (34%)
- Obtěžuje mě: 181 (20%)
- Cítím soucit/litost: 176 (19%)
- Cítím se ohrožen/a: 120 (13%)
- Mám strach: 91 (10%)
- Netýká se mě: 36 (4%)

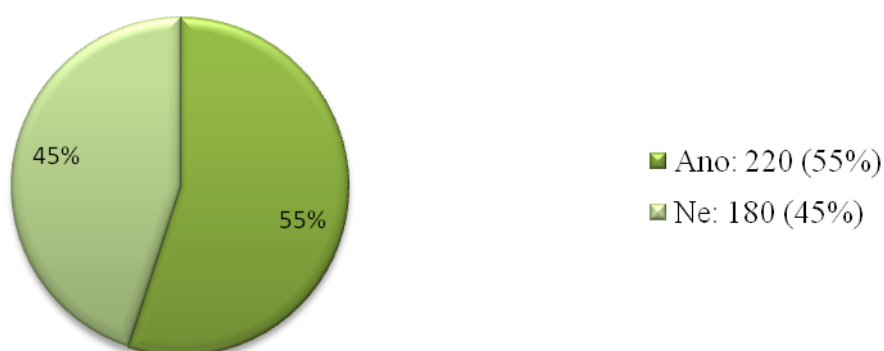
Graf 16 Čím je pro respondenty specifická přítomnost bezdomovce?

Pokud je to možné, snažíte se respondenti kontaktu s bezdomovci vyhnout?

Graf 17 Je snahou respondentů vyhnout se kontaktu s bezdomovci?

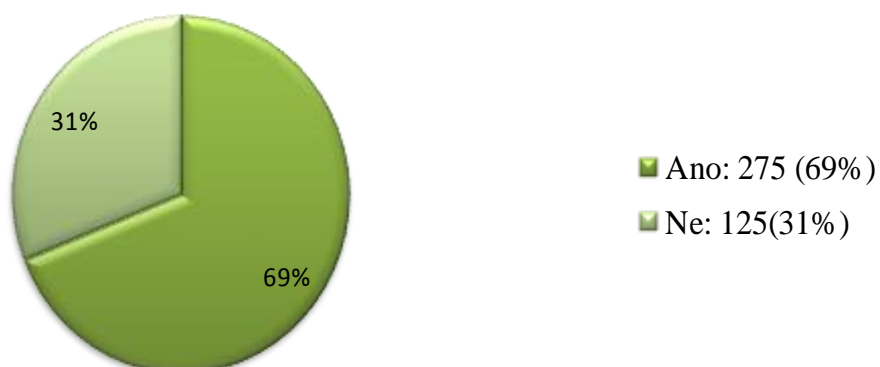
Očekávají respondenti problémy, či komplikace, pokud se v jejich okolí vyskytuje bezdomovec?

Graf 18 Očekávají respondenti problémy, či komplikace, pokud se v jejich okolí vyskytuje bezdomovec?

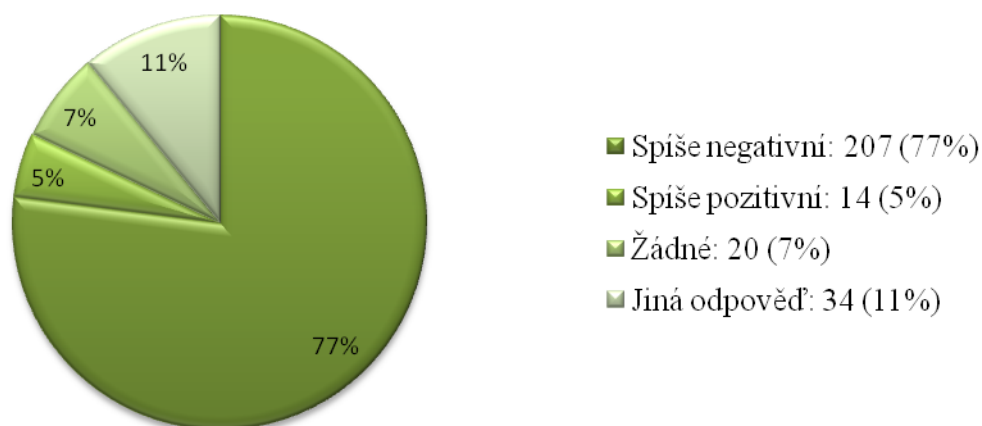

Mají respondenti bližší osobní zkušenost s bezdomovci?

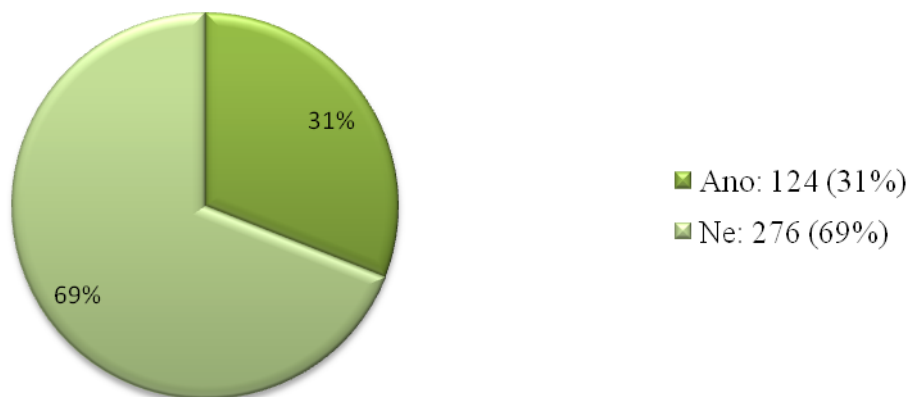
Graf 19 Mají respondenti bližší osobní zkušenost s bezdomovci?

Jaké měli respondenti při této osobní zkušenosti pocity?

Graf 20 Jaké pocity měli respondenti při této osobní zkušenosti?

Představuje pro respondenty přítomnost bezdomovce reálné ohrožení?

Graf 21 *Představuje bezdomovec pro veřejnost reálné ohrožení?*

PŘÍLOHA P II: DOTAZNÍK

Dobrý den, jmenuji se Andrea Šauerová a jsem studentkou Fakulty humanitních studií, oboru sociální pedagogiky na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. Obracím se na Vás s prosbou o vyplnění tohoto dotazníku, který bude sloužit k vypracování mé bakalářské práce zaměřené na téma bezdomovectví. Pokud není uvedeno jinak, prosím vyberte pouze **jednu** odpověď. Dotazník je zcela **anonymní** a veškeré informace v něm budou použity pouze pro účely mé práce.

1. Jste:

- a) muž
- b) žena

2. Věk:

- a) 18-24 let
- b) 25-34 let
- c) 35-44 let
- d) 45-54 let

3. Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) základní
- b) ukončené středoškolské vzdělání
- c) ukončené středoškolské vzdělání s maturitou
- d) vyšší odborné
- e) vysokoškolské

4. Uved'te, zda je vaše vzdělání v humanitním (*obecně se zde řadí obory zabývající se člověkem a společností*) či nehumanitním oboru (*např. přírodní vědy, technické etc.*)

- a) humanitní
- b) nehumanitní

5. **Popište prosím heslovitě vlastní představu typického bezdomovce (např. nevzhledný, neupravený...)**

.....
.....
.....
.....

6. **Co je podle vás nejčastější příčinou bezdomovectví? Seřad'te jednotlivé možnosti čísly 1-5 (1 nejdůležitější příčina; 5 nejméně důležitá příčina)**

- a) výpověď z práce/ nezaměstnanost.....
- b) odchod z dětského domova.....
- c) rozvod, rozpad partnerství.....
- e) dlouhodobá nemoc/invalidita.....
- f) závislost na návykových látkách.....

7. **Je podle vás bezdomovectví spojeno s užíváním návykových látek? Pokud je vaše odpověď ne, zaškrtněte jej a pokračujte prosím otázkou číslo 11.**

- a) ano
- b) ne

8. **Jaké návykové látky podle vás bezdomovci nejčastěji užívají? (zakroužkujete maximálně tři odpovědi)**

- a) alkohol
- b) cigarety
- c) toluen
- d) tvrdé drogy (například heroin)
- e) jiná odpověď .....

9. Proč si myslíte, že bezdomovci návykové látky užívají? (zakroužkujte maximálně dvě odpovědi)

- a) závislost
- b) touha utéci z bezvýchodné situace
- c) forma zábavy
- d) tlak okolí

10. Jak si podle Vás bezdomovci obstarávají peníze na nákup návykových látek?

- a) krádeží
- b) žebráním
- c) prací
- d) jiná možnost.....

11. Je podle vás bezdomovectví spojeno se zvýšenou trestnou činností? Pokud je vaše odpověď ne, zaškrtněte jej a pokračujte prosím otázkou číslo 13.

- a) ano
- b) ne

12. Proč podle vás bezdomovci páchají trestné činy?

- a) způsob obživy
- b) revolta proti společnosti
- c) tlak ostatních bezdomovců
- d) vlastní vůle
- e) jiná odpověď.....

13. Jsou podle vás bezdomovci spíše pachatelé, či oběti trestného činu?

- a) oběti
- b) pachatelé

14. Myslíte si, že sdílíte svůj názor na bezdomovce s většinou společnosti?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

15. Je pro vás názor důležité to, co si myslí ostatní, nebo jste schopen/a si názor na bezdomovce udělat sám/sama?

- a) ano, je to pro můj názor důležité
- b) ne, není to pro můj názor důležité

16. Myslíte si, že média (*rádio, televize, noviny, internet*) podávají společnosti ucelený pohled na bezdomovectví, nebo vybírají pouze takové informace, které společnost zajímají?

- a) myslím, že informace v médiích jsou objektivní
- b) myslím, že informace v médiích jsou zkreslené

17. Čím je pro vás specifická přítomnost bezdomovce? (*zakroužkujte maximálně tři odpovědi*)

- a) obtěžuje mě
- b) mám strach
- c) cítím se ohrožen/a
- d) netýká se mě
- e) cítím soucit/lítost
- f) zapáchá

18. Pokud je to možné, snažíte se kontaktu s bezdomovci vyhnout (*například přesunutí v dopravním prostředku na jiné místo*)?

- a) ano
- b) ne
- c) nevádí mi to

19. Očekáváte nějaké problémy, či komplikace, pokud se ve vašem okolí vyskytne bezdomovec?

- a) ano
- b) ne

20. Máte bližší osobní zkušenost s bezdomovci (například vás obtěžoval na vlakovém nádraží)? Pokud je vaše odpověď ne, zaškrtněte jej a pokračujte prosím otázkou číslo 22.

- a) ano
- b) ne

21. Jaké jste měl při této osobní zkušenosti pocity?

- a) spíše pozitivní
- b) spíše negativní
- c) žádné
- d) jiná odpověď.....

22. Představuje pro Vás přítomnost bezdomovce reálné ohrožení?

- a) ano
- b) ne

23. Jak byste řešili problematiku bezdomovectví ve Zlíně? Prosím, odpovězte vlastními slovy.

.....

.....

.....

.....